

*

V O D A I O N T Y

© Biochemický ústav LF MU (V.P.) 2007

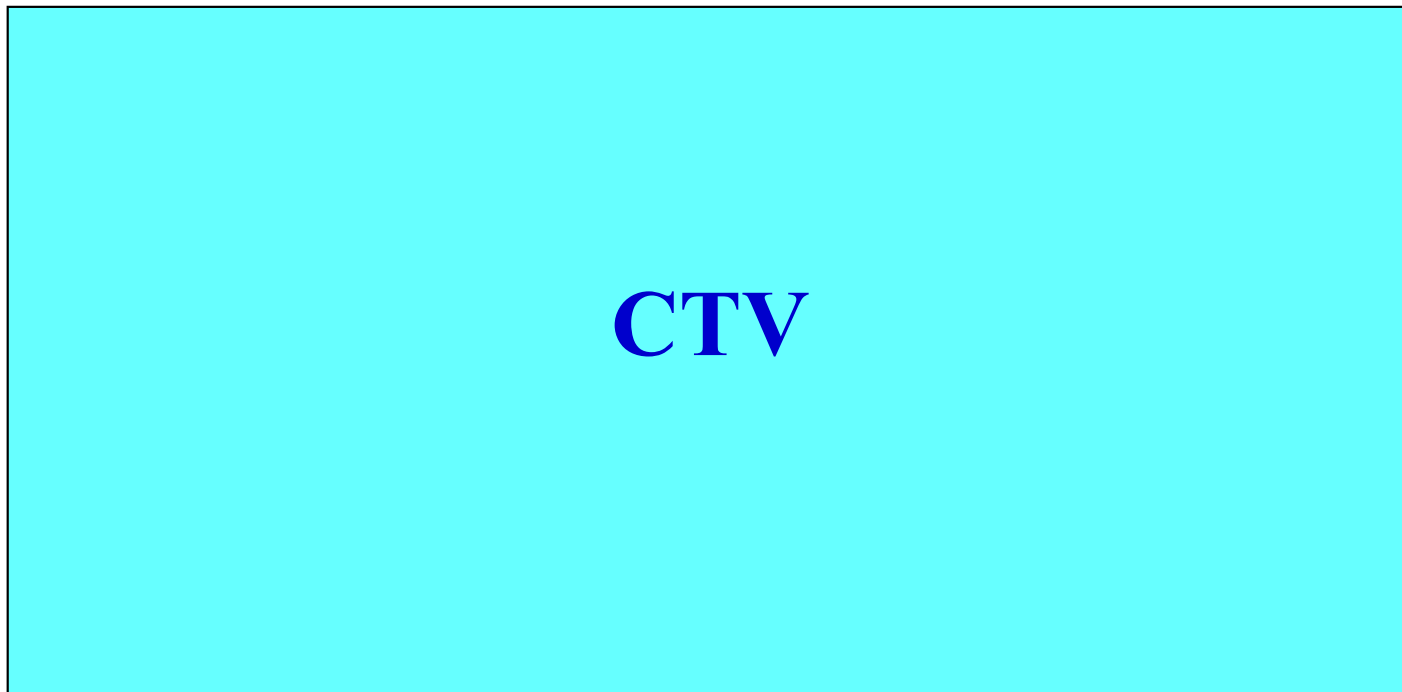
Celková tělesná voda :

hmotnost

60 %

(méně obvykle:
u žen počítáno
s 55 % hmotností)

CTV

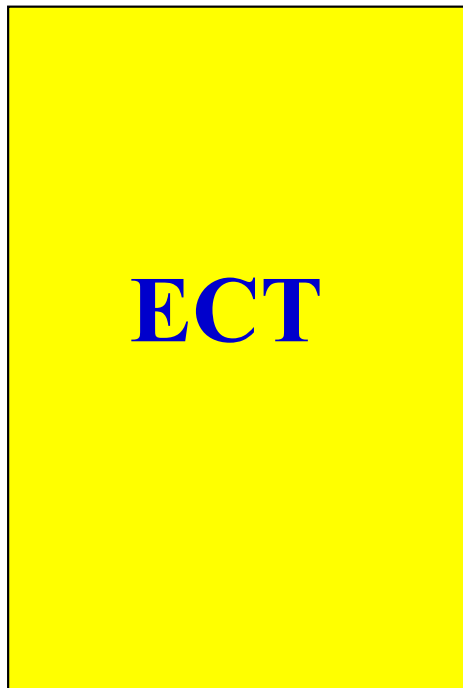
celková tělesná voda

ECT a ICT :

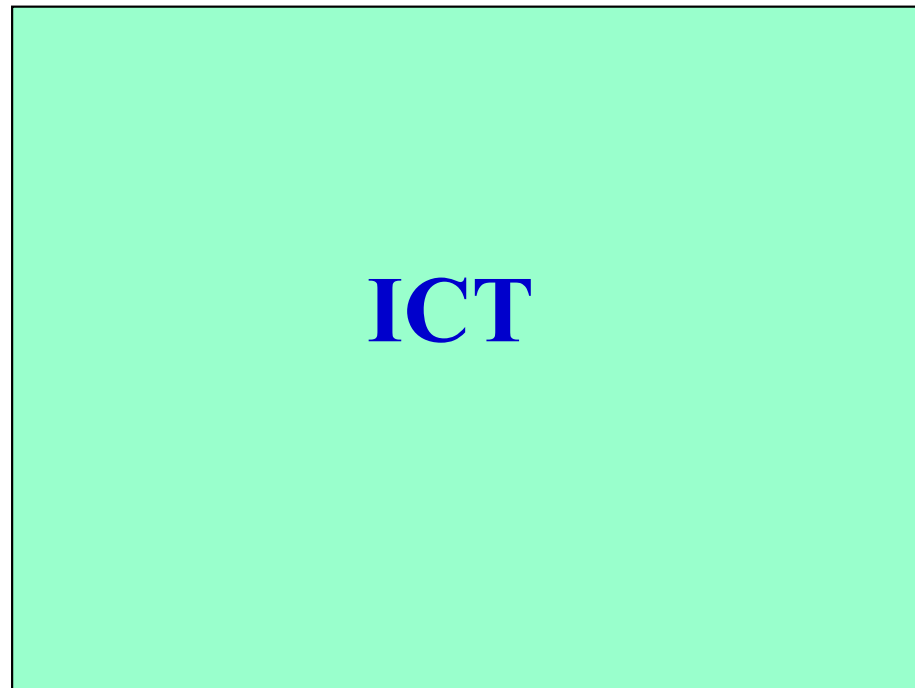
celková tělesná voda

1/3

2/3

extracelulární
tekutina

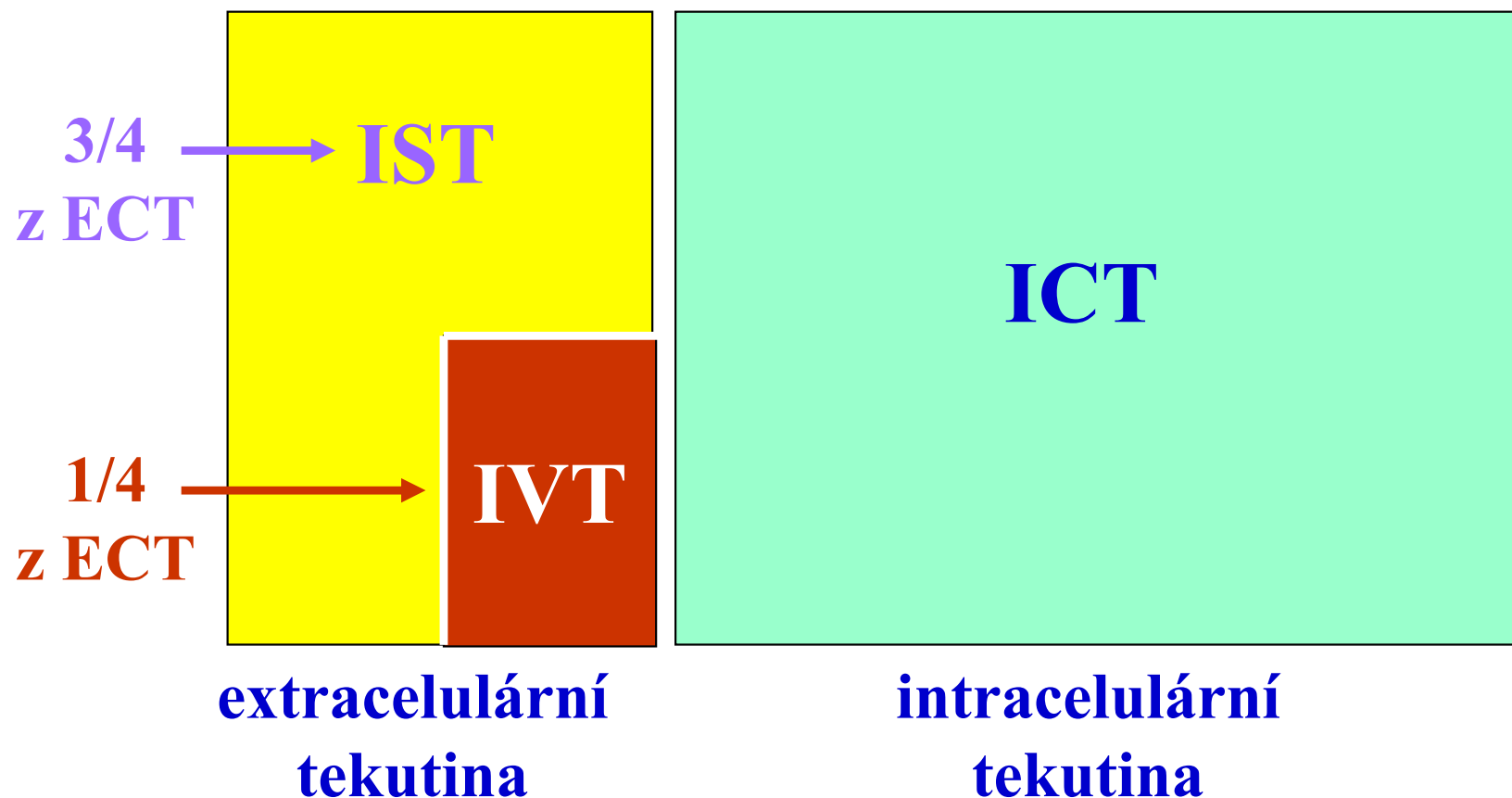
intracelulární
tekutina

Intravazální tekutina (IVT) :

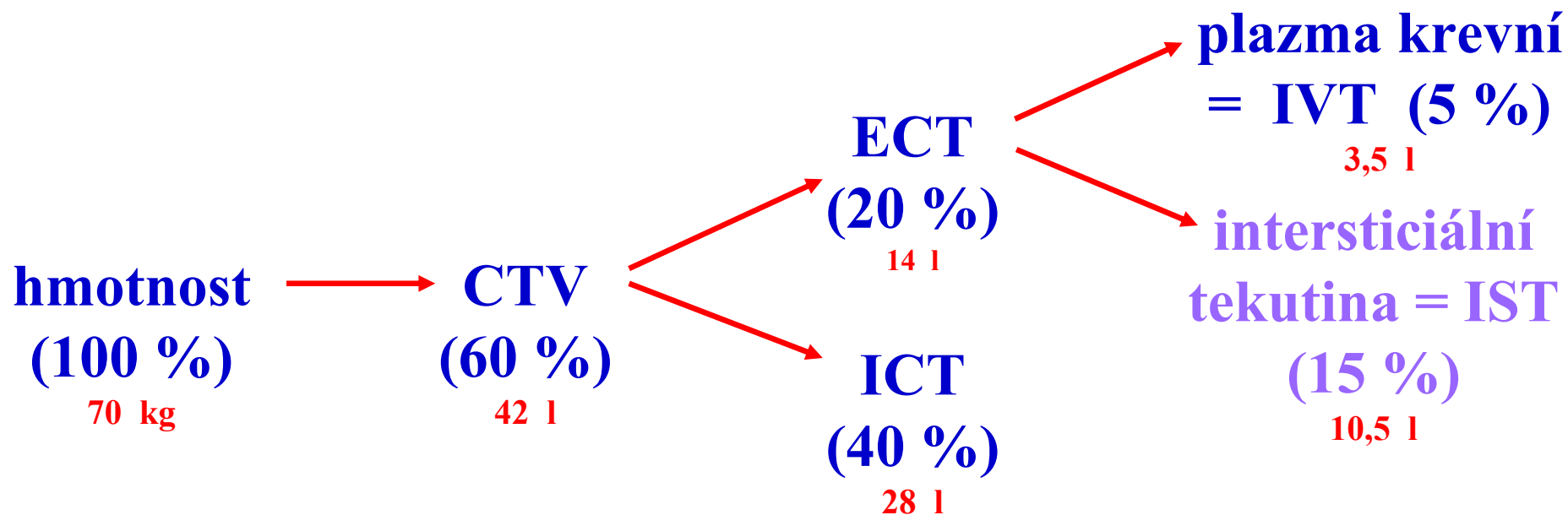
= plazma krevní,

= $\frac{1}{4}$ objemu ECT.

Zbylé $\frac{3}{4}$ objemu ECT tvoří intersticiální tekutina (IST)

Rekapitulace objemů tekutin vzhledem k hmotnosti :

~~„transcelulární“ tekutina
(viz dále)~~

nepočítá se do CTV

„Transcelulární“ tekutina - poznámka :

Transcelulární prostor (také „terciární“ prostor) zahrnuje tekutinu ve střevech, v močových a žlučových cestách a v tělních dutinách.

U dospělého za normálních podmínek → cca 2 l tekutiny → cca 2 - 3% tělesné hmotnosti.

Transcelulární tekutina nabývá významu za některých patologických stavů (výpotek atd.), kdy event. může být po určitou dobu nerozpoznána.

Údaje o transcelulární tekutině (aktuální údaj pro daný okamžik) je nutno odlišit od (dynamických) údajů, týkajících se „obratu“ za 24 h – viz příklad:

Trávicí šťávy:	sliny	0,75	l . d ⁻¹
	žaludeční šťáva	2,5	l . d ⁻¹
	žluč	0,7	l . d ⁻¹
	pankreatická šťáva	0,7	l . d ⁻¹
	střevní šťáva	3	l . d ⁻¹
		<hr/>	
		(7,85	l . d ⁻¹)

CTV – změny s věkem :

	% tělesné hmotnosti
novorozenec	~ 79 (!)
1 rok	~ 65
10 – 50 let	~ 60
nad 50 let	pokles o 4 - 6

Pro značně vysoký obsah vody jsou malé děti extrémně citlivé na ztráty/nedostatek tekutin, které mohou poměrně snadno ohrozit jejich život !

Ionty v ECT a ICT :

ECT

$$\text{Na}^+ = 140 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{K}^+ = 4,4 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{Cl}^- = 100 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{Ca}^{2+} = 2,5 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{Mg}^{2+} = 1 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{HCO}_3^- = 24 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{HPO}_4^{2-} + \text{H}_2\text{PO}_4^- = 1 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{SO}_4^{2-} = 0,5 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{org. kyseliny} = 4 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{proteiny} = 2 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{pH} = 7,40$$

ICT

$$\text{Na}^+ = 10 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{K}^+ = 155 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{Cl}^- = 8 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{Ca}^{2+} = 0,001 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1} \text{ (cytosol)}$$

$$\text{Mg}^{2+} = 15 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{HCO}_3^- = 10 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{HPO}_4^{2-} + \text{H}_2\text{PO}_4^- = 65 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

(větší část v org. formě)

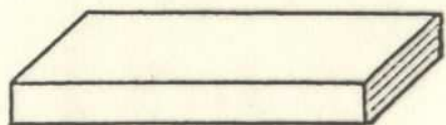
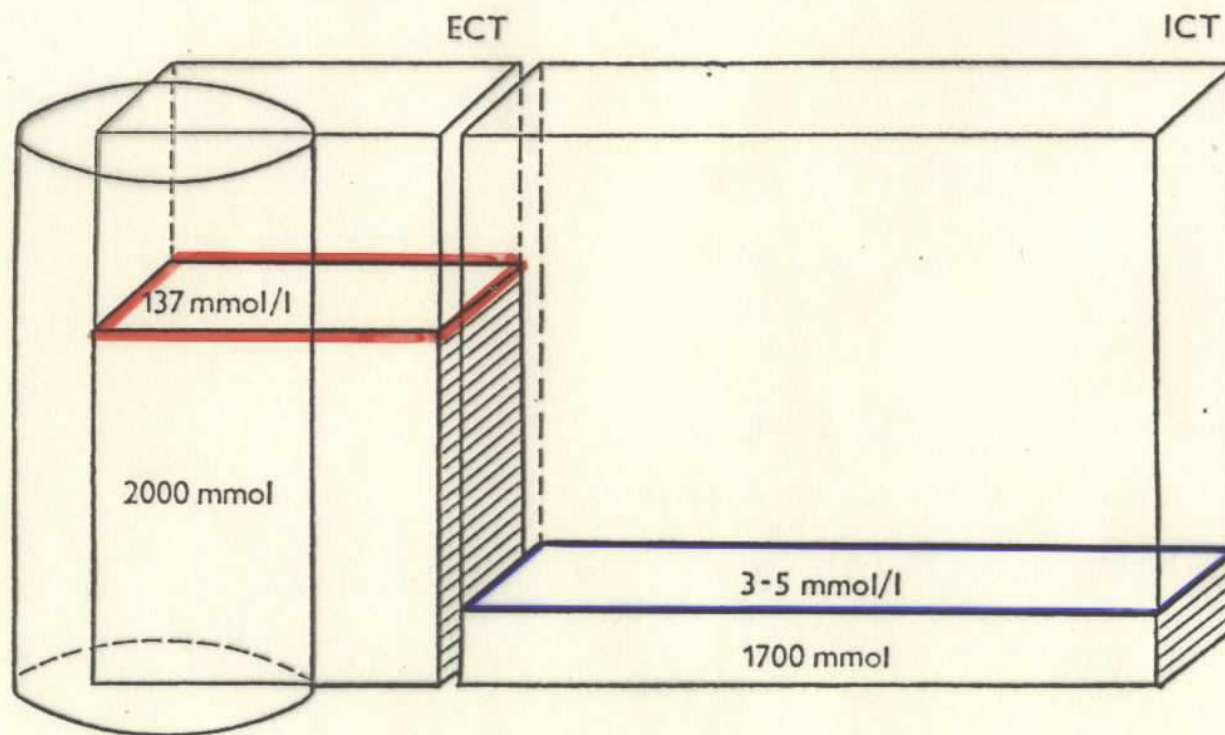
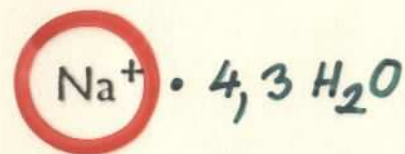
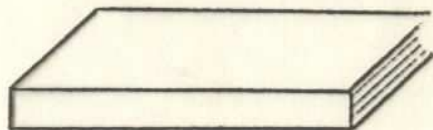
$$\text{SO}_4^{2-} = 10 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{org. kyseliny} = 2 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{proteiny} = 6 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$\text{pH} = 7,20$$

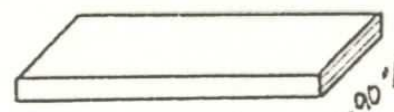
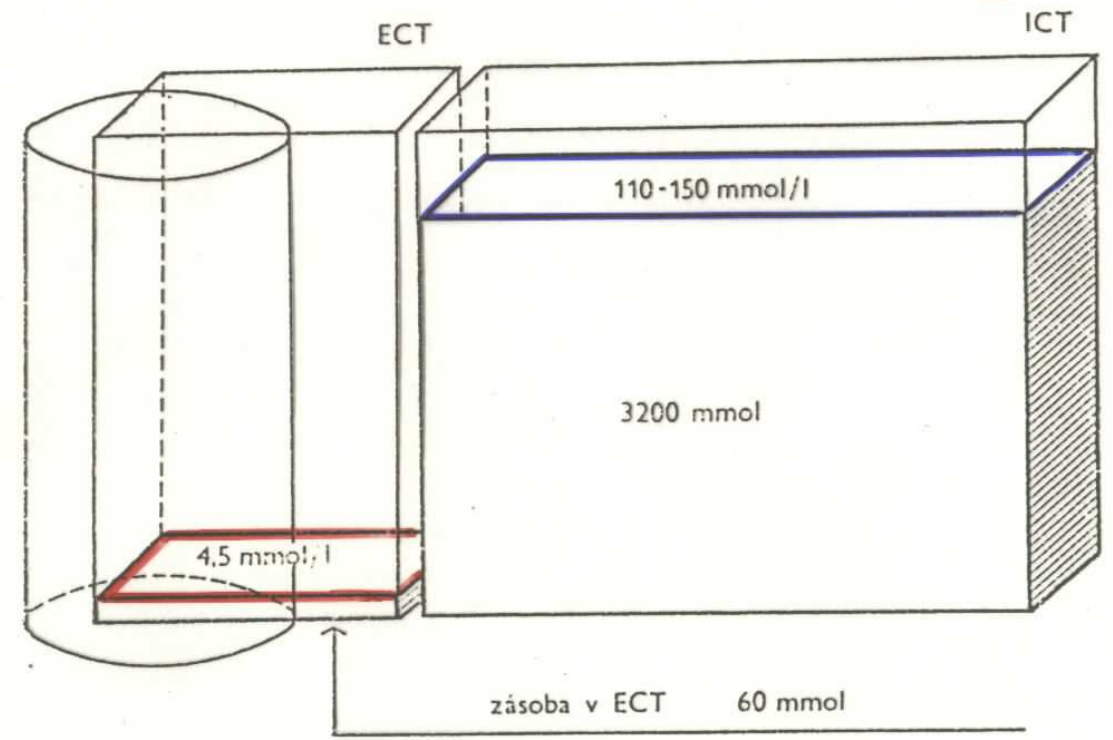
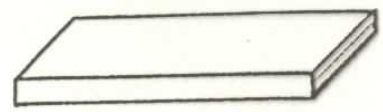
přijem 140 - 260 mmol/24h

výdej 140 - 260 mmol/24h

moči 120-240 mmol/24h
stolicí 10 mmol/24h
potem 10 - 20 mmol/24h

přijem 50-100 mmol/24 h

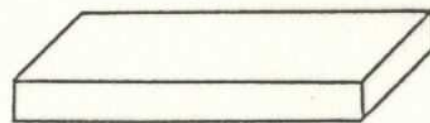
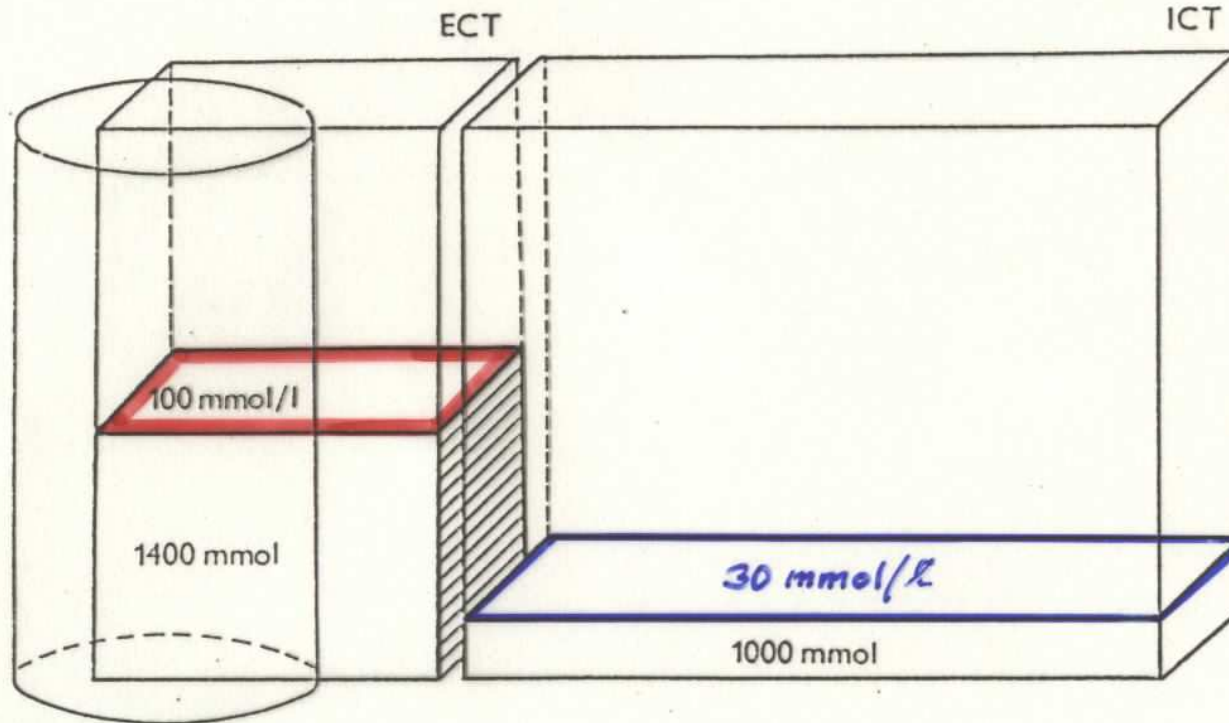
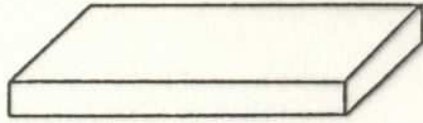

výdej 50-100 mmol/24 h

moči 45-90 mmol/24 h
stolici 5-10 mmol/24 h

90%

přijem 140 - 260 mmol/24 h

výdej 140 - 260 mmol/24 h

moči 120 - 240 mmol/24 h
stolici 10 mmol/24 h
potem 10 - 80 mmol/24 h

Koncentrace iontů v plazmě krevní

Krevní plasma	Na ⁺ mmol . l ⁻¹	K ⁺ mmol . l ⁻¹	Cl ⁻ mmol . l ⁻¹	HCO ₃ ⁻ mmol . l ⁻¹	Ca _{total} mmol . l ⁻¹	Mg ²⁺ mmol . l ⁻¹
Rozpětí	130 – 143	4,0 – 5,5	95 – 107	21 – 27	2 – 3	0,7 – 1
průměr	137 (140)	4,4	101 (100)	24	2,5	“1”

Zákon elektroneutritality :

→ shoda v součtu kladných a záporných nábojů (krevní plazma, zjednodušeně).

Pokud jsou přítomny ionty s více náboji, není součet molárních koncentrací totožný se součtem nábojů !

kation	molarita (mmol . l ⁻¹)	
	kation	(+) náboj
Na ⁺	140	140
K ⁺	4	4
Ca ²⁺	2,5	5
Mg ²⁺	1	2
-		
-		

celkový kladný náboj: **151**

anion	molarita (mmol . l ⁻¹)	
	anion	(-) náboj
Cl ⁻	100	100
HCO ₃ ⁻	24	24
prot ⁻	2	~ 20
HPO ₄ ²⁻	1	2
SO ₄ ²⁻	0,5	1
org. kyseliny	4	4

celkový záporný náboj: **151**

Anionty v plazmě krevní:

znázorněny jsou látkové koncentrace
záporného náboje !

chloridy $100 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$

hydrogenuhlíčitany

$24 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$

(proteináty $\sim 16 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$)

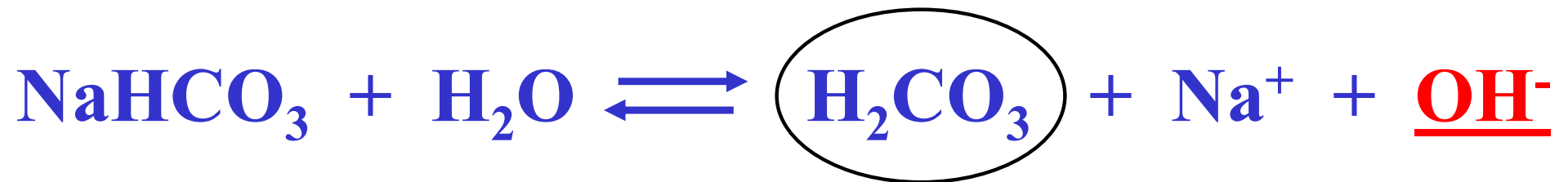
(reziduální anionty $\sim 10 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$)

$\Sigma = \text{cca } 150 \text{ mmol} \cdot \text{l}^{-1}$

Hydrogenuhlíčan („bikarbonát“):

svojí koncentrací rychle „přizpůsobitelný“ anion

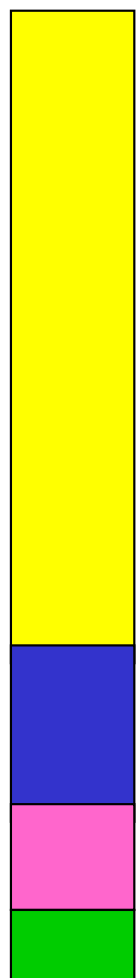

v důsledku hydrolýzy zásaditě reagující látka

(Kyselina uhličitá v elipse symbolizuje slabý, tedy prakticky nedisociovaný elektrolyt. Hydroxid sodný je silný, tj. téměř zcela disociovaný elektrolyt
- ve vodném roztoku vzniká přebytek OH^- iontů, podmiňující zásaditou reakci.)

Hypochlor(id)emická alkalóza:

normální stav

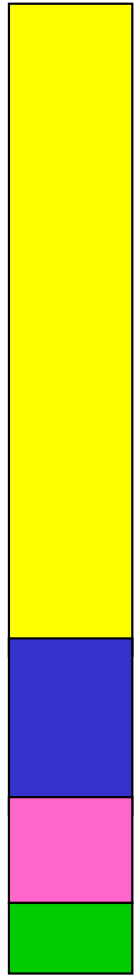

hypochlor(id)émie

úbytek chloridů
(žlutě) kompenzován
zvýšením zásaditých
hydrogenuhličitanů
(modře), ostatní
anionty nezměněny

(např. pooperační odsávání
žaludeční šťávy
= ztráta HCl)

Hyperchlor(id)emická acidóza:

normální stav

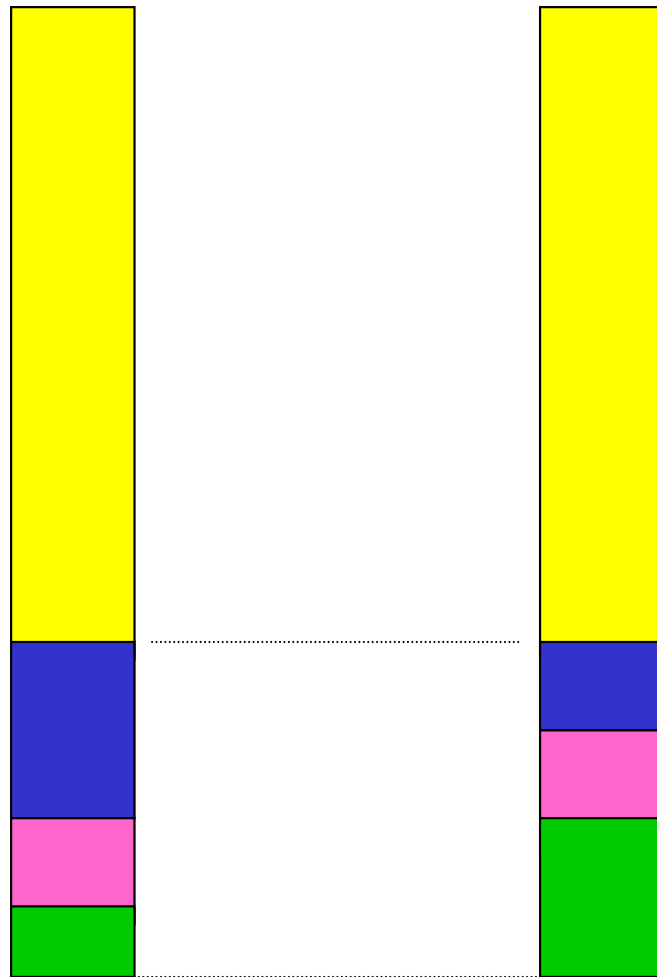

hyperchlor(id)émie

**nadbytek chloridů
(žlutě) kompenzován
snížením zásaditých
hydrogenuhličitanů
(modře), ostatní
anionty nezměněny**

**(např. delší podávání
fyziologického
roztoku)**

Normochlor(id)emická acidóza:

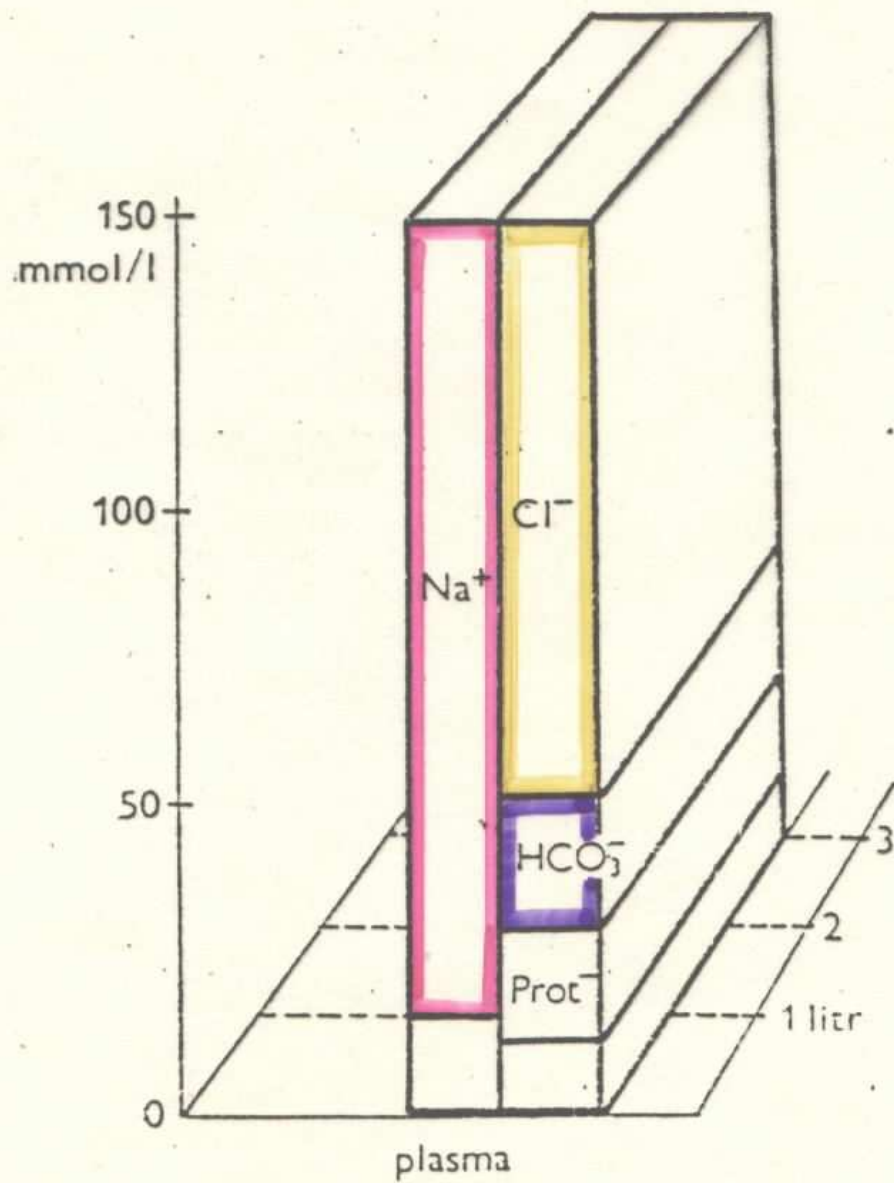

normální stav

zvýšení
reziduálních
aniontů

nadbytek reziduálních
aniontů (zeleně)
kompenzován snížením
zásaditých
hydrogenuhlíčanů
(modře), ostatní
anionty nezměněny

(z reziduálních aniontů např.
zvýšení laktátu nebo ketolátek
= acetoacetát, hydroxybutyrát)

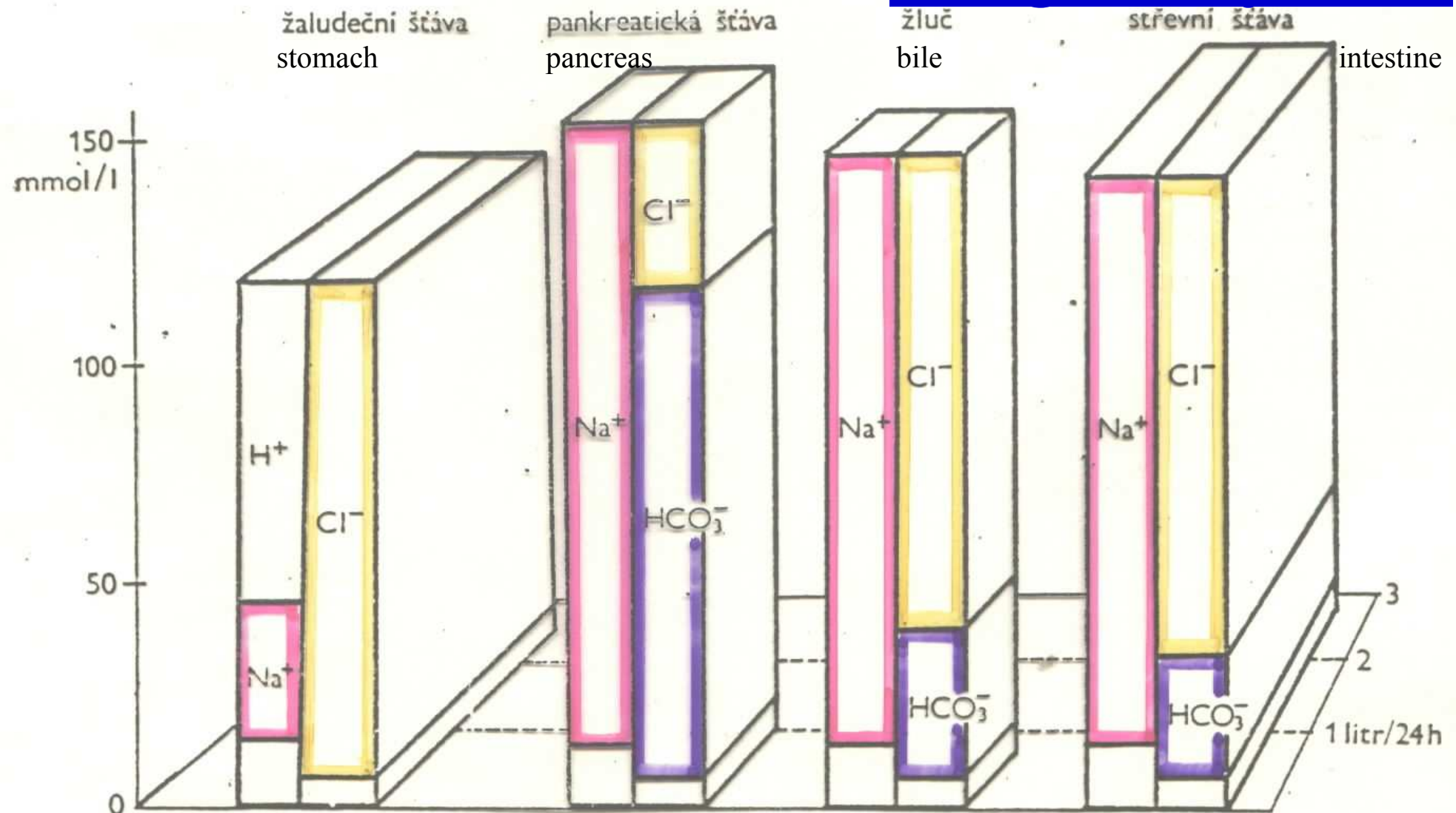

Blood plasma

Iontové složení tělesných tekutin a jejich průměrná tvorba za 24 hodin. Pro srovnání uvedeno složení a objem krevní plasmy.

Složení trávicích šťáv:

The composition of digestive juices :

(význam: pro ev. odhad ztrát sondou neb drénem)

(significance: for the possible estimate of losses by sound or drain)

„Silné ionty“ (1):

Jsou to ionty (většinou silných) kyselin a zásad, které nemají za fyziologického pH krve (~ 7,4) pufrační schopnost.

„Silné“ kationty: Na^+ , K^+ , Ca^{2+} , Mg^{2+}

„Silné“ anionty: Cl^- , SO_4^{2-} ...

Mezi „silné anionty“ patří rovněž tak zv. neměřené/nestanovované anionty – UA^- *). Ty zahrnují anionty kyselin (zvýšené) za metabolické acidózy (MAc) :

- anionty organických kyselin: laktát⁻, acetoacetát⁻, 3-hydroxybutyrát⁻,
při intoxikacích ev. formiát⁻, salicylát⁻, ...
- anionty silných anorganických kyselin: sulfát⁻
(u chronické ledvinové insuficience...)

*) UA^- = **un**identified **a**nions ['anai,dentifaid ,aen'aiəns]

„Silné ionty“ (2):

pK_A hodnoty organických kyselin (ze skupiny UA^-) jsou zpravidla o 3 řády (~ 1.000 násobek !) nižší než je pH krve. Kyseliny jsou tedy v krvi disociovány $> 99,9 \%$ a jejich anionty tak splňují vlastnosti „silných iontů“.

Tím, že jsou organické kyseliny „drženy“ (v prostředí krve) ve stavu úplné disociace, „ztratily“ své vlastnosti slabých kyselin (jak je známe z vodného prostředí) a tedy i pufrační schopnost.

(Pufrační schopnost je vodném prostředí dána $pH = pK_A \pm 1$. V krvi jsme při $pH \sim 7,4$ v oblasti, která pro organickou kyselinu přesahuje $pK_A + 3$!! - viz tabulku dále).

Původní rovnováha disociace slabé organické kyseliny (známá z jejího vodného roztoku) v prostředí krve zanikla - pufrační systémy krve udržují pH, které má za následek prakticky úplnou disociaci organické kyseliny.

„Silné ionty“ (3):

kyselina	pK_A	$pH = 7,40$	disociace
salicylová ⁺⁾	3,00	$pK_A + 4,40$	$> 99,9 \%$
acetoctová	3,52	$pK_A + 3,92$	$> 99,9 \%$
mravenčí ⁺⁾	3,75	$pK_A + 3,65$	$> 99,9 \%$
mléčná	3,86	$pK_A + 3,54$	$> 99,9 \%$
β -hydroxymáselná	4,70	$pK_A + 2,7$	

**Při $pH = pK_A$, je kyselina disociována z 50 % ,
je-li $pH > (pK_A + 3)$, je kyselina disociována z $> 99,9 \%$**

⁺⁾ kyseliny přítomné při intoxikaci

Nezávisle proměnné veličiny

určující stav ABR (1):

1/ $p\text{CO}_2$

2/ **diference silných iontů (SID)**

Je to rozdíl mezi sumou všech silných kationtů (plně disociovaných , chemicky nereagujících)

($\text{Na}^+ + \text{K}^+ + \text{Ca}^{2+} + \text{Mg}^{2+}$)

a všemi silnými anionty (Cl^- + další silné anionty)

3/ **celková koncentrace netěkavých slabých kyselin (A_{tot})**

tj. suma látkových koncentrací negativních nábojů albuminu (Alb^-)

a anorganického fosforu (P_i^-)

**nezávisle proměnné veličiny se mohou měnit primárně
a navzájem nezávisle**

Nezávisle proměnné veličiny určující stav ABR (2):

1/ pCO₂

2/ difference silných iontů (SID)

$$SID = ([Na^+] + [K^+] + [Ca^{2+}] + [Mg^{2+}]) - ([Cl^-] + [UA^-])$$

3/ celková koncentrace netěkavých slabých kyselin (A_{tot})

$$A_{tot} = [Alb^-] + [P_i^-]$$

Neměřené / nestanovované anionty UA⁻ :

6447448³

$$[\text{UA}^-] = ([\text{Na}^+] + [\text{K}^+] + [\text{Ca}^{2+}] + [\text{Mg}^{2+}]) \\ - ([\text{Cl}^-] + [\text{Alb}^-] + [\text{P}_i^-] + [\text{HCO}_3^-])$$

~ 12   ~ 2

Do některých vzorců jsou (pro zjednodušení) za součet $[\text{Ca}^{2+}] + [\text{Mg}^{2+}]$ dosazovány 3 a oba kationty tak nemusí být měřeny.

U $[\text{Alb}^-]$ a $[\text{P}_i^-]$ pro informaci uvádíme průměrné normální hodnoty látkové koncentrace jejich záporného náboje .

Všechny rozměry: $\text{mmol} \cdot \text{l}^{-1}$

Závisle proměnné veličiny

určující stav ABR :

Žádná z dalších acidobazických proměnných (tj. pH, $[\text{HCO}_3^-]$, BE) se nemůže změnit primárně.

Jsou to závislé hodnoty („závisle proměnné“), které se mění pouze v závislosti na změně nezávisle proměnných veličin.

Mohou se měnit všechny současně, ale pouze pokud se změní jedna/více nezávisle proměnných.

→ zdokonalený postup hodnocení parametrů ABR
vypracovali : Peter A. Stewart (Kanada)
Vladimír Fencl (ČR)

(→ PŘÍŠTÍ PŘEDNÁŠKA)

Poznámka:

- 1/ u následujících „modrých grafů“ není zachována proporcionalita jednotlivých složek ve sloupci. Je použito pouze schematické znázornění.
- 2/ je rozdíl mezi způsobem výpočtu určitého ukazatele a mezi jeho obsahem (a tedy i významem):

Např. rozdíl silných iontů (SID):

- vypočítá se:

$$\text{SID} = [\text{Na}^+] + [\text{K}^+] + [\text{Ca}^{2+}] + [\text{Mg}^{2+}] - [\text{Cl}^-] - [\text{UA}^-]$$

- jeho obsah tvoří:

$$\text{SID} = [\text{HCO}_3^-] + [\text{Alb}^-] + [\text{P}_i^-]$$

SID = strong ion difference :

Na ⁺	Cl ⁻
	HCO ₃ ⁻
K ⁺	Alb ⁻
Ca ²⁺	P _i ⁻
Mg ²⁺	UA ⁻

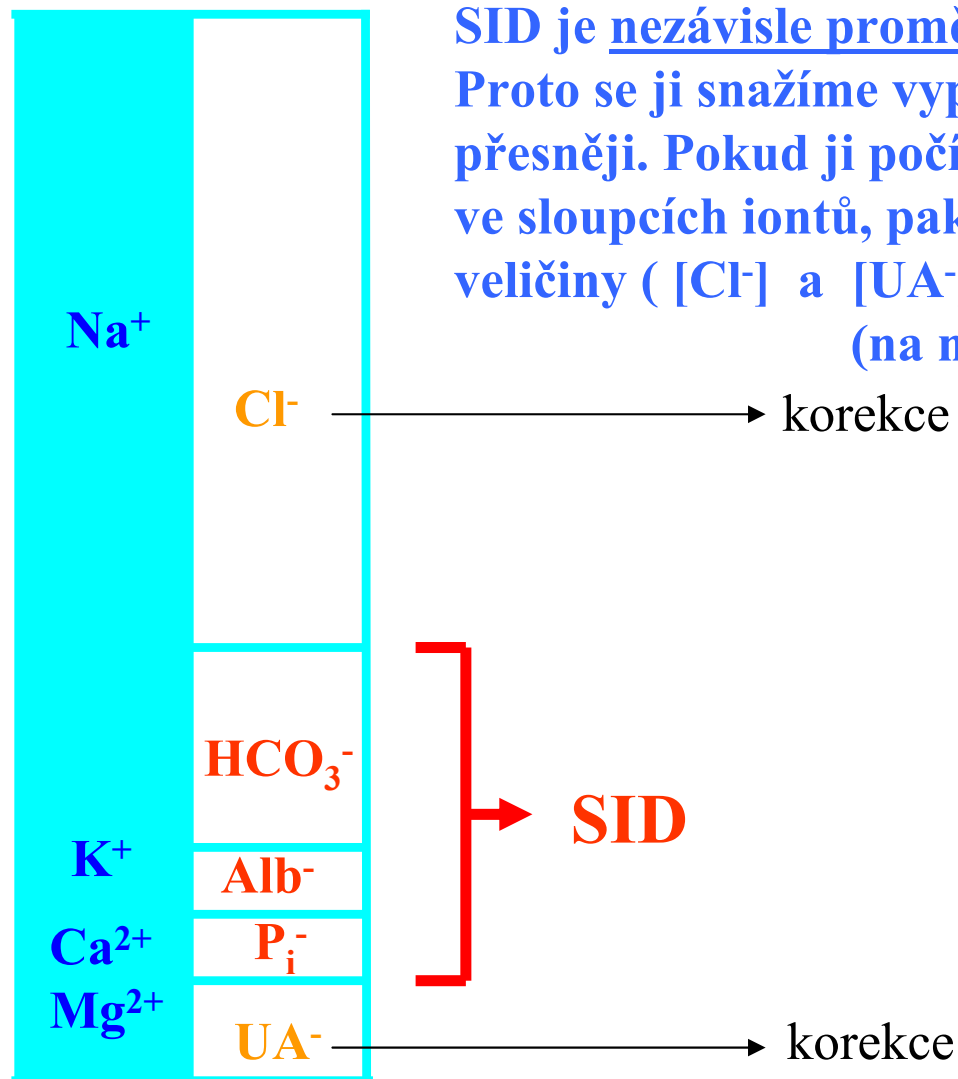
→ SID = [HCO₃⁻] + [Alb⁻] + [P_i⁻]

Diference silných iontů - SID

$$SID = [Na^+] + [K^+] + [Ca^{2+}] + [Mg^{2+}] - ([Cl^-] + [UA^-])$$

$$SID = [HCO_3^-] + 0,28 \cdot [Alb^-] \text{ g.l}^{-1} + 1,8 \cdot [P_i^-] \text{ mmol.l}^{-1}$$

SID = strong ion difference :

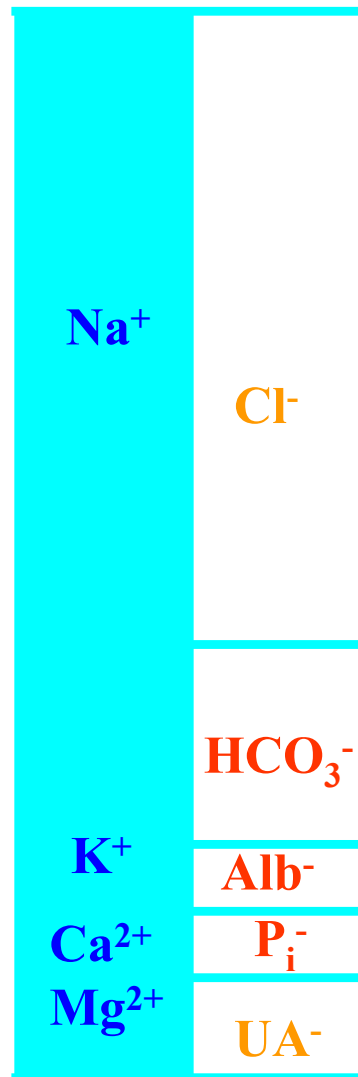

SID je nezávisle proměnná veličina. Proto se ji snažíme vypočítat co nej-
přesněji. Pokud ji počítáme z rozdílu
ve sloupcích iontů, pak zbylé aniontové
veličiny ($[\text{Cl}^-]$ a $[\text{UA}^-]$) korigujeme
(na normální $[\text{Na}^+]$) !

Diference silných iontů - SID

$$\text{SID} = [\text{Na}^+] + [\text{K}^+] + [\text{Ca}^{2+}] + [\text{Mg}^{2+}] - ([\text{Cl}^-] + [\text{UA}^-])$$

Anion gap AG :

Aniontové okénko je obvykle počítáno jako rozdíl mezi součtem dvou nejvíce zastoupených kationtů (Na⁺ + K⁺) a dvou nejvíce zastoupených aniontů (Cl⁻ + HCO₃⁻) v plazmě krevní (viz dole)

AG = cca 18 mmol . l⁻¹

AG > cca 25 mmol . l⁻¹ → MAc

$$\text{AG} = [\text{Alb}^-] + [\text{P}_i^-] + [\text{UA}^-]$$

Anion gap, „aniontové okénko“ - AG

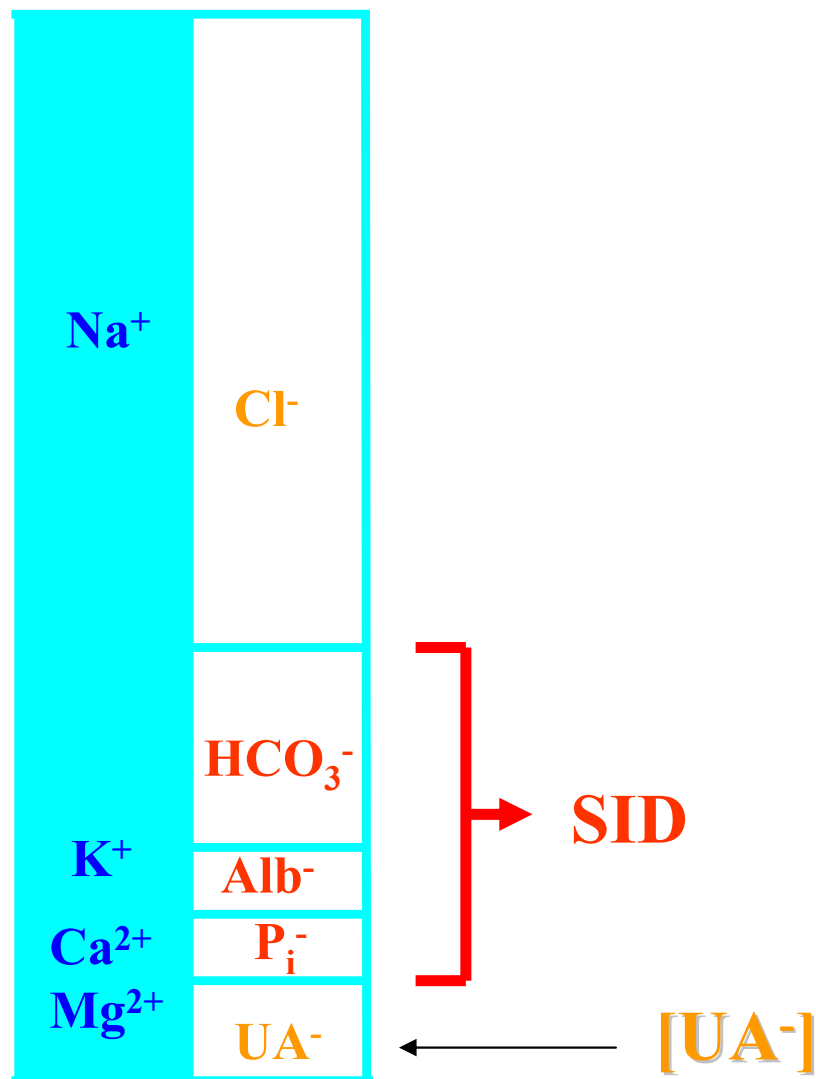
$$\text{AG} = [\text{Na}^+] + [\text{K}^+] - ([\text{Cl}^-] + [\text{HCO}_3^-])$$

AG lze vypočítat i z upravené koncentrace Alb

Neměřené /
nestanovované
anionty UA⁻ :

Neměřené anionty UA⁻

$$[UA^-] = [Na^+] + [K^+] + [Ca^{2+}] + [Mg^{2+}] - ([Cl^-] + SID)$$

Pufrové báze séra BB_s :

$$\begin{aligned} BB_s &= [Na^+] + [K^+] - [Cl^-] \\ &= 42 \pm 4 \text{ mmol} \cdot l^{-1} \end{aligned}$$

← z těchto iontů se nejčastěji mění $[Cl^-]$, proto

$BB_s < 38 \rightarrow$ metabolická acidóza hyperchlor(id)emická

$BB_s > 46 \rightarrow$ metabolická alkalóza hypochlor(id)emická

Koncentrace plasmatických iontů, korigované na normální natrémii :

1/ pro hodnocení ABR (Stewart, Fencil) se koriguje

- změřená koncentrace chloridů - $[\text{Cl}^-]$
- vypočítaná koncentrace nestanovovaných/neměřených aniontů - $[\text{UA}^-]$

2/ korekce se provádí přenásobením hodnotou $140 / [\text{Na}^+]$

3/ $\frac{140}{[\text{Na}^+]}$ ← ideální natrémie (střed normálního rozpětí)
← stanovená koncentrace Na^+ v plasmě

4/ rozměr všech hodnot: $\text{mmol} \cdot \text{l}^{-1}$

Korigovaná koncentrace Cl⁻ aniontu

[Cl⁻]_{korig} :

Výpočet určuje, jak by se při aktuální hypo-, resp. hypernatrémii, změnila hodnota plazmatických (sérových) chloridů, kdyby došlo k normalizaci natrémie.

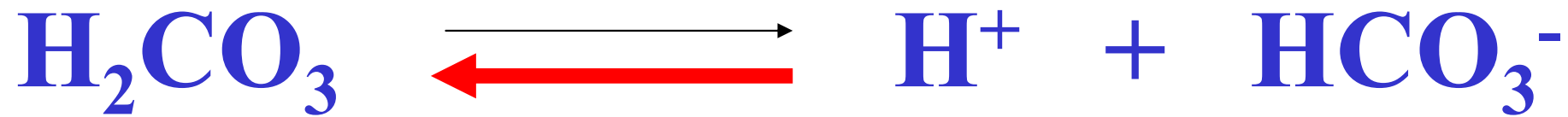
Výpočtem se tedy zjišťuje, zda při aktuální dysbalanci natrémie je hodnota chloridů změněna více nebo méně, než odpovídá změně natrémie.

$$[\text{Cl}^-]_{\text{korig}} = [\text{Cl}^-] \cdot \frac{140}{[\text{Na}^+]}$$

Korigovaná koncentrace neměřených/nestanovovaných aniontů $[UA^-]_{\text{korig.}}$:

$$[UA^-]_{\text{korig.}} = ([Na^+] + [K^+] + [Ca^{2+}] + [Mg^{2+}] - [Cl^-] - SID)$$

$$\cdot \frac{140}{[Na^+]}$$

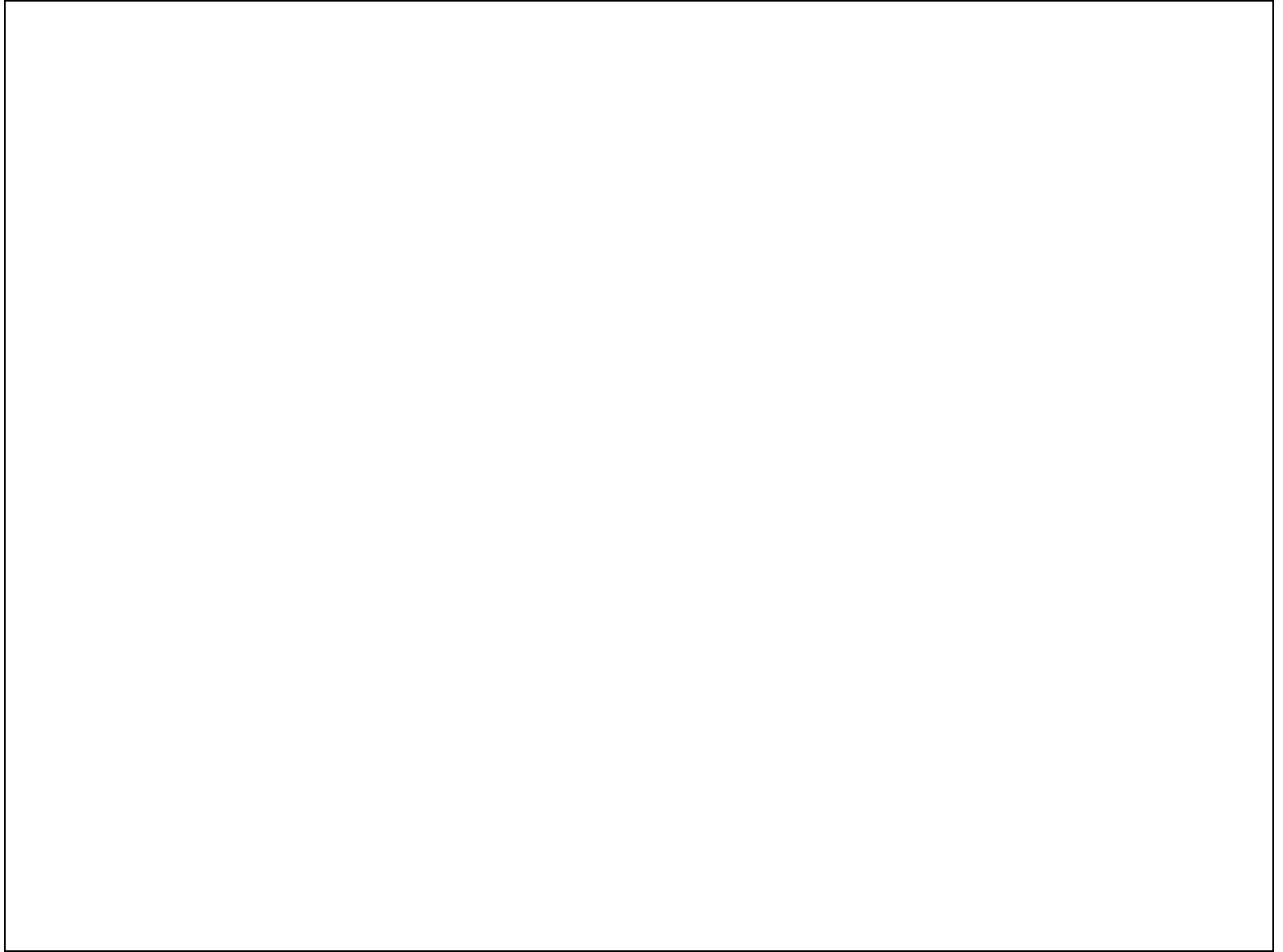
slabá kyselina

silná
konjugovaná
báze („pufruje“)

silná kyselina

slabá
konjugovaná
báze („nepufruje“)

Poruchy vodního hospodářství:

1/ ECT je **hyperosmolální**

2/ ECT je **isoosmolální**

3/ ECT je **hypoosmolální**

Uspořádání následujících schémat :

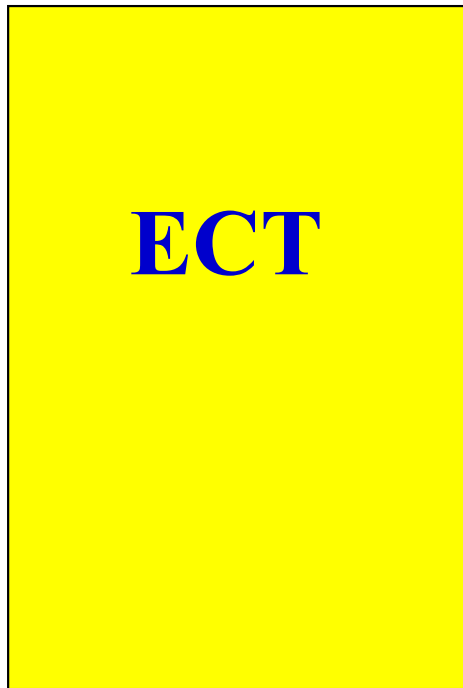
1/ počáteční stav
(porucha) → pokročilý stav

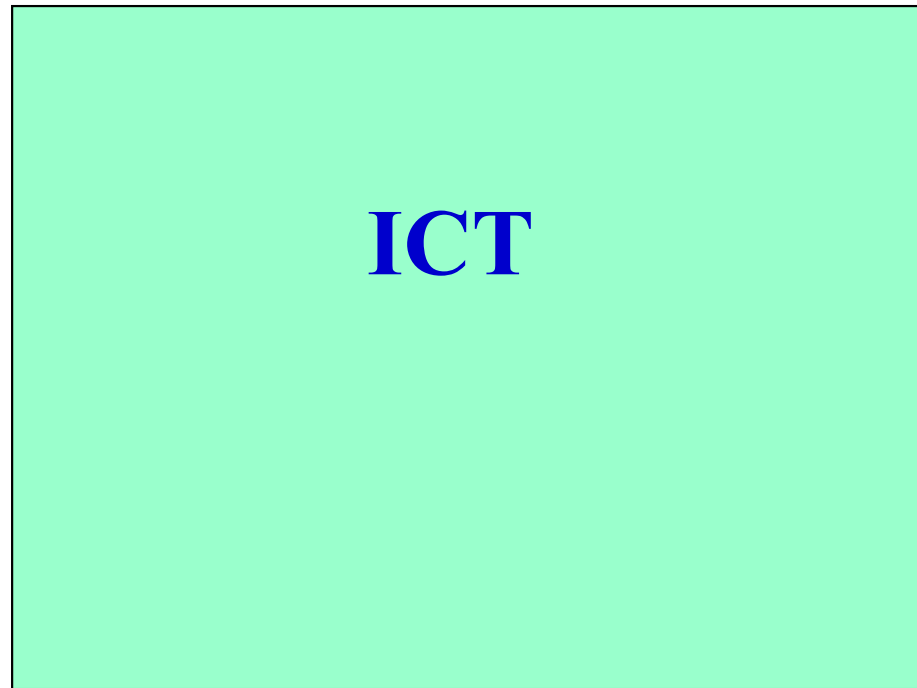
2/ pojmenování poruch je podle změn v ECT:
(„hyper-/iso-/hypo-TONICKÁ + hyper-/de-HYDRATACE“)

3/

extracelulární
tekutina

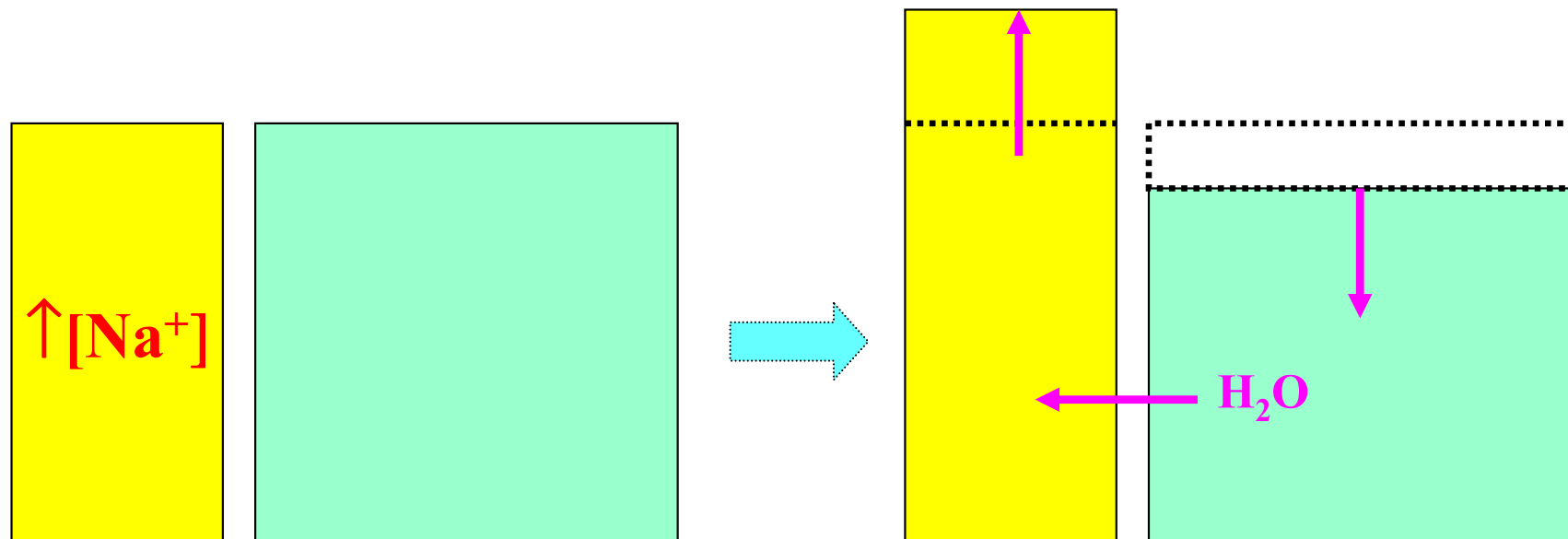
intracelulární
tekutina

ECT je hyperosmolální:

- 1/ retence / přívod Na^+
- 2/ ztráta „čisté“ vody

Retence / přívod Na^+ :

ECT je hyperosmolární

- voda do **ECT** → expanze **ECT**
- edémy – nebezpečí edému plic !
- voda chybí v **ICT** → poruchy CNS

Retence / přívod Na⁺ : = hypertonická hyperhydratace

příčiny:

excesivní příjem solí

zvýšená aktivita kory nadledvin (Conn, Cushing)

podávání steroidů

mozkový „sůl retinující syndrom“

pití mořské vody (ztroskotání)

příznaky:

zvracení

průjem

kolísání krevního tlaku

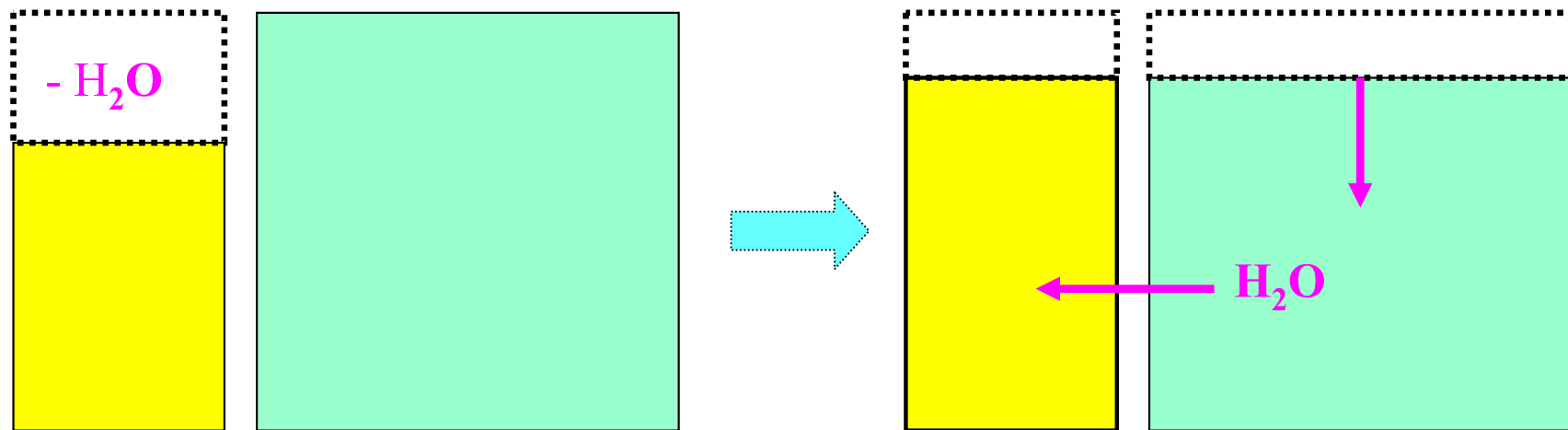
změny centrálního venózního tlaku

otok plic

neklid

Ztráta „čisté“ vody :

ECT je hyperosmolární

(normální hematokrit)

- voda do **ECT**
- voda chybí zvl. v **ICT** → poruchy CNS

Ztráta „čisté“ vody : = hypertonická dehydratace

příčiny:

nedostatečný příjem vody (staří lidé – chybějící pocit žízně)

zvýšené ztráty vody potem

osmotická diuretika

hyperventilace

chronická nefropatie

polyurická fáze akutního renálního selhání

diabetes insipidus

příznaky:

žízeň

horečka

vyprahlost

neklid

delirium až koma

ECT je isoosmolální:

- 1/ ztráta isotonické tekutiny
(→ oběhové poruchy)
- 2/ isoosmotická expanze ECT
(→ edémy)

pro shodnou osmolalitu nedochází k přesunům vody mezi ECT a ICT, změny spočívají pouze v objemu ECT

Ztráta isotonické tekutiny : = isotonická dehydratace

příčiny:

zvracení

průjem

píštěle

diuretika

drenáž ascitu

popáleniny

intoxikace sedativy, CO

úžeh

příznaky:

žízeň

únava/vyčerpání

slabost

zvýšení pulsové frekvence

snížení tlaku krevního

kolaps

zvracení

svalové křeče

Isoosmotická expanze ECT :

= isotonická hyperhydratace

příčiny:

předávkování isotonických infúzí

u oligurických a anurických stavů

srdeční vada

nefrotický syndrom

chronická urémie

akutní glomerulonefritida

cirhoza jater

entropatie se ztrátou bílkovin

příznaky:

edémy

prosáknutí

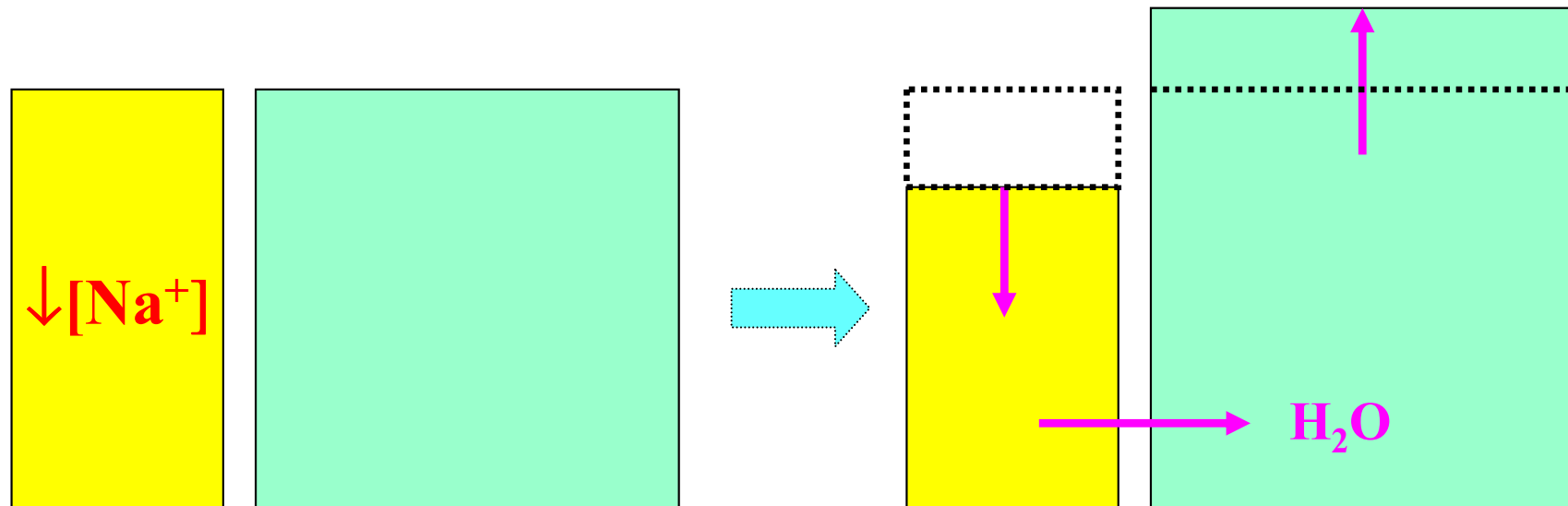
obtížné dýchání

ECT je hypoosmolální:

- 1/ ztráta „čistého“ Na⁺**
- 2/ intoxikace vodou**

Ztráta „čistého“ Na^+ :

ECT je hypoosmolární

- únik vody do **ICT** $\rightarrow$ $\uparrow$ nitrolební tlak
- hypovolémie **ECT** $\rightarrow$ oběhové poruchy

Ztráta „čistého“ Na⁺ : = hypotonická dehydratace

příčiny:

nedostatečný příjem Na⁺

po jeho ztrátách zvracením, průjmem a pocením

zvýšené ztráty Na⁺ poruchou funkce nadledviny

chronické podávání diuretik

dlouhodobý průjem

ztráty píštělí

příznaky:

únava/vyčerpání

slabost

pokles krevního tlaku

zvýšení pulzové frekvence

kolaps

zvracení

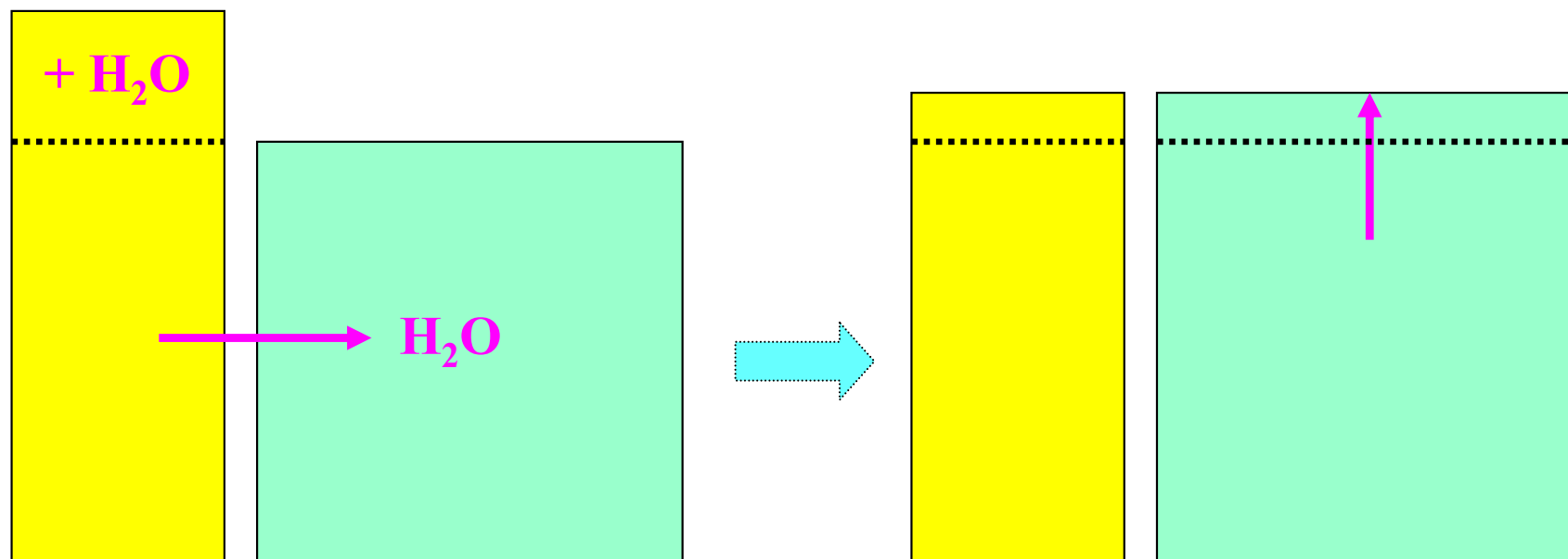
horečka

svalové křeče

snížená úroveň vědomí

Intoxikace vodou :

ECT je hypoosmolární

- únik vody do **ICT** → ↑ nitrolební tlak

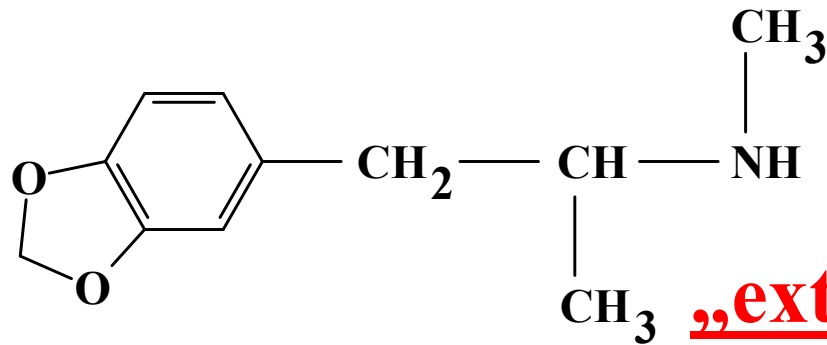
Intoxikace vodou : = hypotonická hyperhydratace

příčiny:

nadměrný příjem roztoků bez solí
výplach žaludku vodou
zvýšená aktivita ADH

příznaky:

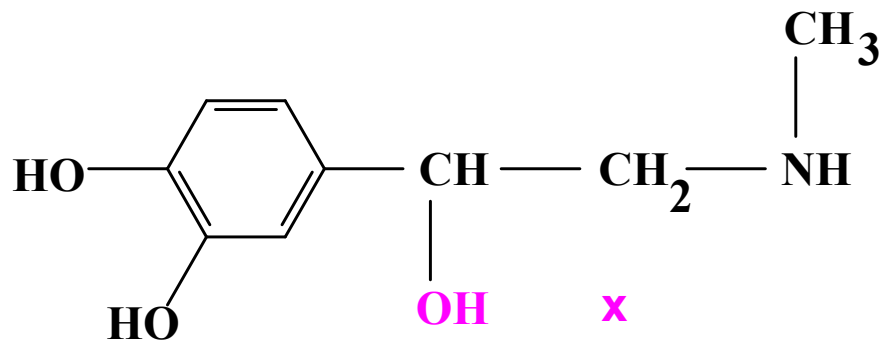
slabost
nauzea
zvracení
obtížné dýchání
zmatenost
ztráta vědomí

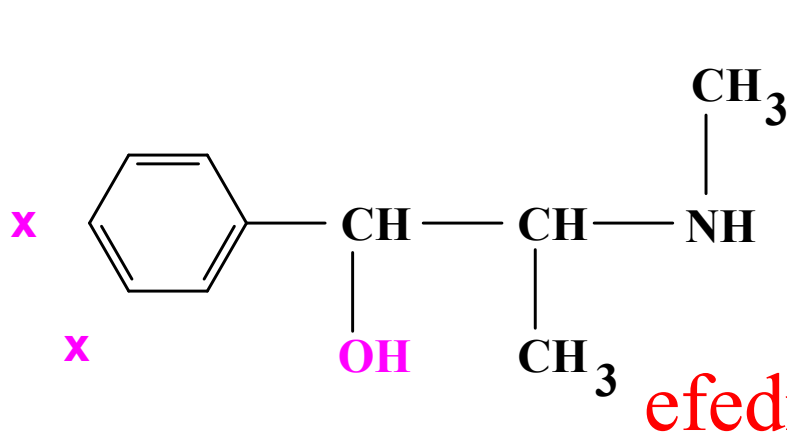
„extáze“ / „ecstasy“

Intoxikace vodou Water intoxication

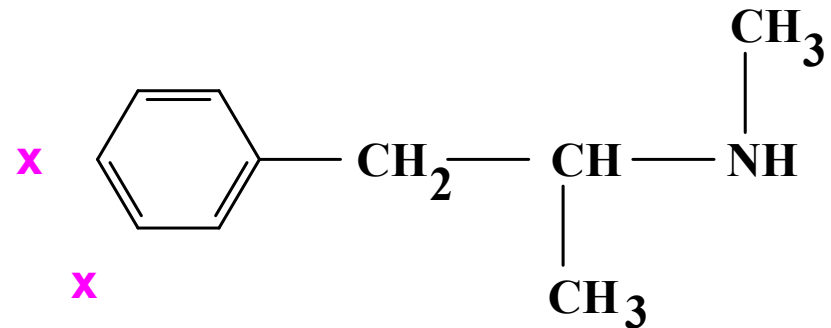
(= hypotonická hyperhydratace po požití „extáze“)

adrenalin / epinephrine

efedrin / ephedrine

„pervitin“

hlavní strukturní rozdíly extáze a příbuzných látek

the main structural differences among „ecstasy“ and similar substances

Voda – ztráty (1):

<u>Perspirace:</u>	normální teplota	550 ml . d ⁻¹
	37,2 °C	600
	37,8	700
	38,3	800
	38,9	900
	39,4	1.000

<u>Pocení:</u>	mírné	300 ml . d ⁻¹
	střední	600
	silné	1.000
	(trvalé	2 ... 15 l . d ⁻¹ !!)

Voda – ztráty (2):

Dech: 440 ml . d⁻¹ (hyperventilace ?)

Moč: (diuretika ?!)

Stolice: 100 ml . d⁻¹ (průjem ?!)

Sonda, drén: ???

Voda – metabolický zisk:

Terminální oxidace: 300 - 500 ml . d⁻¹

Voda – ztráty (3):

- Pot:**
- při maximální zátěži je výdej až $2 \text{ l} \cdot \text{h}^{-1}$!!
  - převažuje zde ztráta vody nad ztrátou solí
  - běžně pot obsahuje:
    - 58 mmol $\text{Na}^+ \cdot \text{l}^{-1}$
    - 10 mmol $\text{K}^+ \cdot \text{l}^{-1}$
    - 45 mmol $\text{Cl}^- \cdot \text{l}^{-1}$

Vylučování vody :

- 60 % ledvinami (moč)
- 20 % kůží (pot)
- 15 % plícemi
- 5 % stolicí

Voda – příjem:

příjem vody: 1/ nápoje

2/ jídla (tuhá, polotuhá)

3/ oxidace živin:

1 g tuku → 1,07 ml vody

1 g cukru → 0,55 ml vody

1 g bílkovin → 0,41 ml vody

Příjmu vody je nutno věnovat zvýšenou pozornost u malých dětí a dále u starších lidí, kde příjem tekutin bývá nedostatečný pro často chybějící/oslabený pocit žízně.

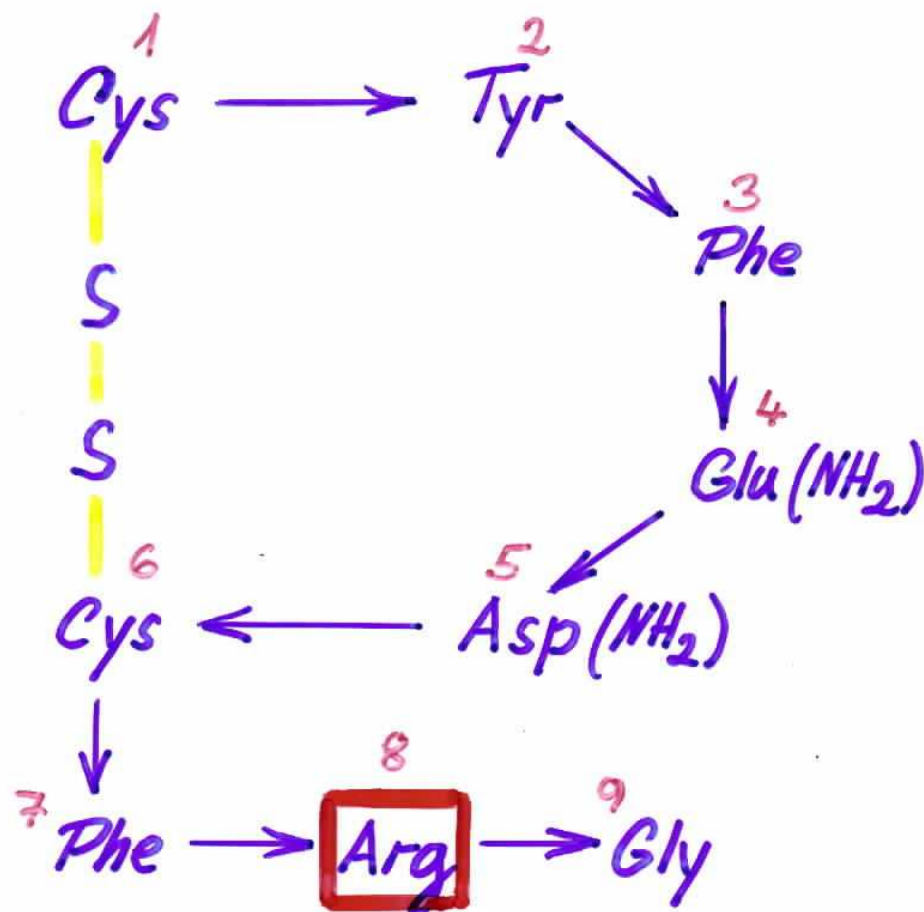
Hospodaření s vodou:

**1/ adiuretin (antidiuretický hormon,
vasopresin)**

**2/ RAAS (renin – angiotensin – aldosteronový
systém)**

3/ natriuretické peptidy

Antidiuretický hormon (ADH) vasopresin

Angiotensiny

Asp → Arg → Val → Tyr → Ile → His → Pro → Phe → His → Leu

Asp → Arg → Val → Tyr → Ile → His → Pro → Phe

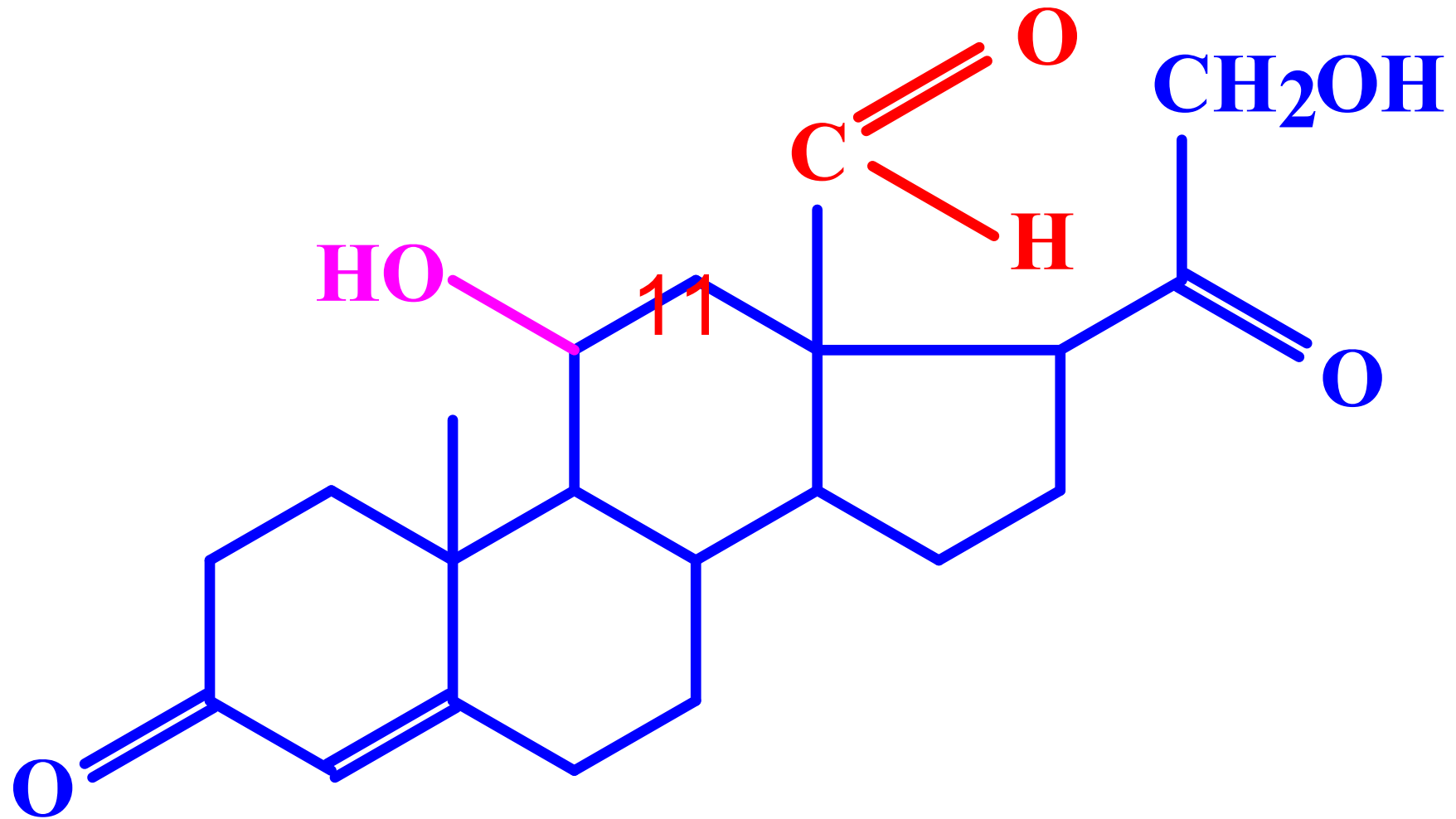
Arg → Val → Tyr → Ile → His → Pro → Phe

Znázorněny jsou struktury lineárních peptidů:

angiotensin I (10 AA), angiotensin II (8 AA, dvě AA na karboxylovém konci byly odštěpeny) a angiotensin III (7 AA, postrádá dále AA na aminovém konci řetězce).

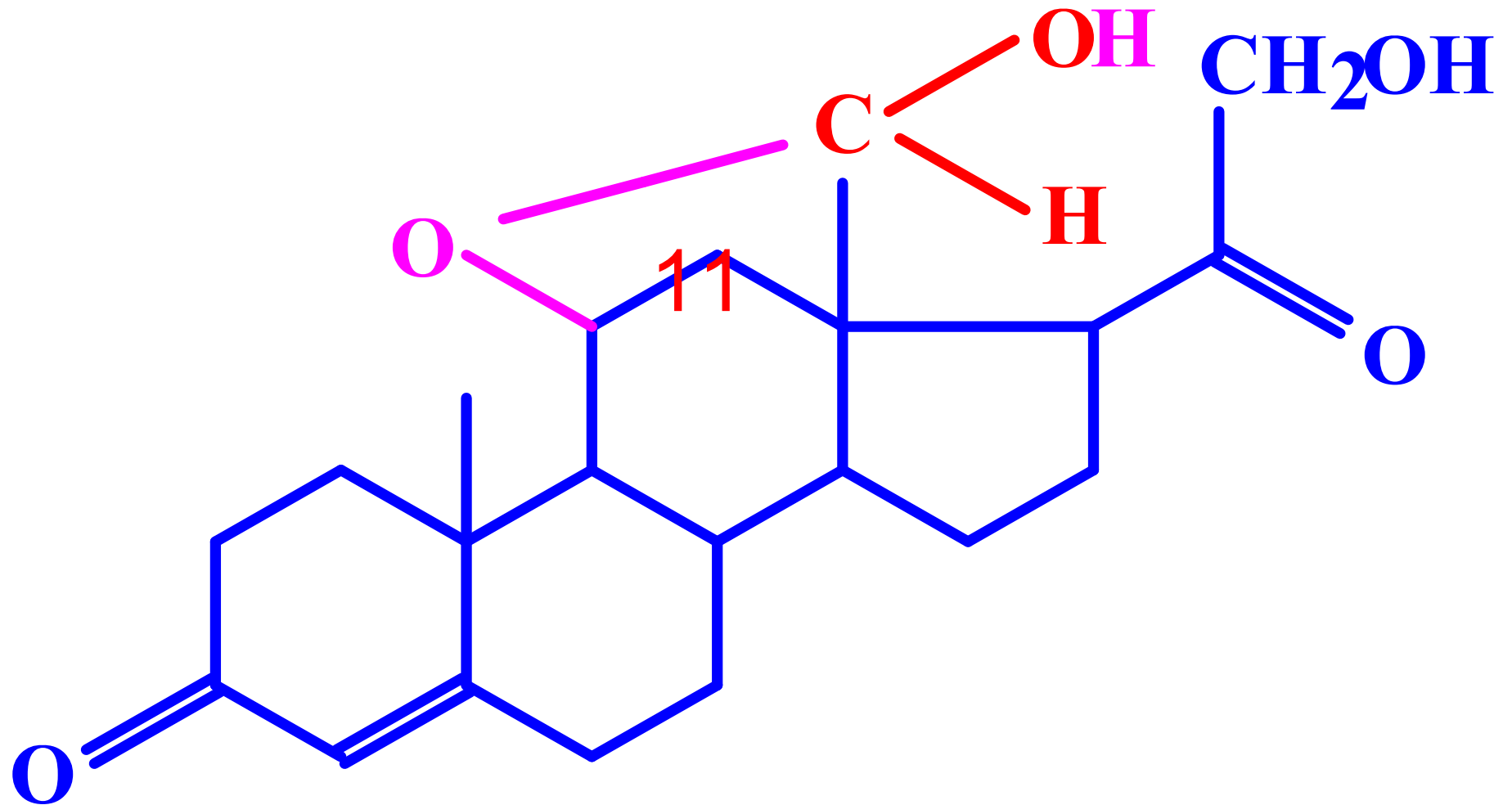
Angiotensin I vzniká z α_2 -globulinu krevní plasmy (angiotensinogen – bílkovina jaterního původu), fyziologicky je neúčinný. Angiotensin II + III jsou účinné vasopresorické látky (zvyšují krevní tlak), stimulují tvorbu a sekreci aldosteronu (mineralokortikoid, zona glomerulosa nadledviny).

aldosteron :

(11 β ,21-dihydroxy-3,20-dioxo-4-pregnen-18-al)

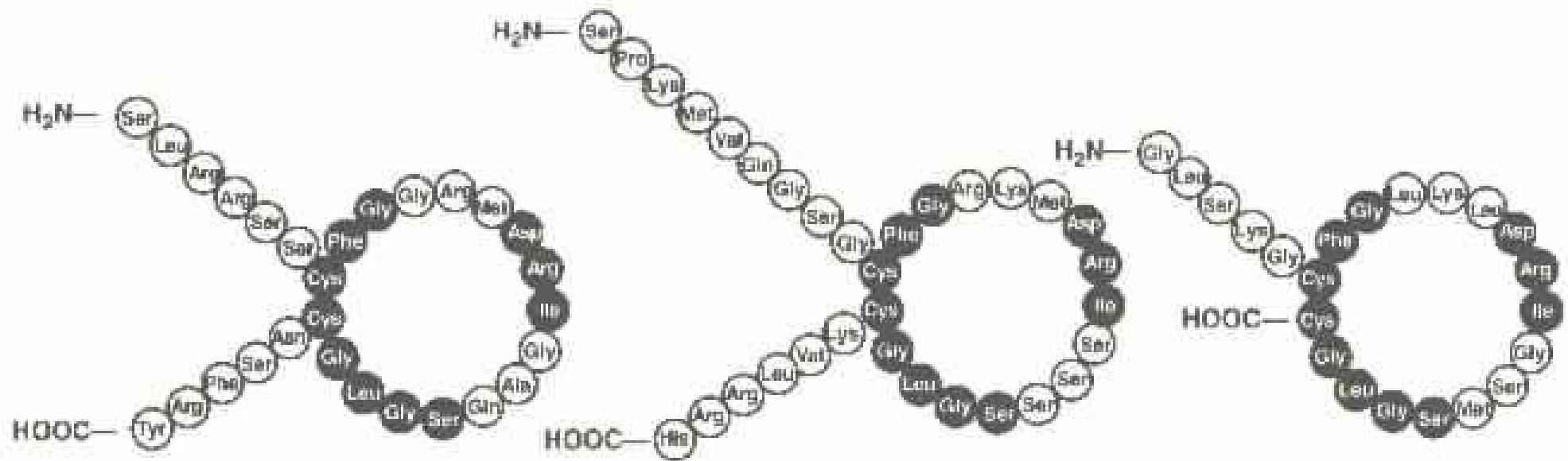
aldosteron (paloacetal) :

(11 β ,18-epoxy-18,21-dihydroxypregn-4-en-3,20-dion)

Natriuretické peptidy

ANP

28 AA

BNP

32 AA

CNP

22 AA

P-[pmol · l⁻¹]

[stopy]

17 členné kruhy: (...Cys – S – S – Cys ...)

„VASODILATACE, NATRIURESIS, DIURESIS“

Natriuretické peptidy

Prekurzory: 126 AA → ANP (28 AA)
108 AA → BNP (32 AA)
53 AA → CNP (22 AA)

NP odštěpeny na C-terminálním konci
- krátké biologické poločasy

Inaktivní N-terminální části
- delší biologický poločas → častěji stanovovány

NP receptory: transmembránový typ,
přenos cGMP

Natriuretické peptidy

ANP = „atriální“ převážně z předsíní srdečních
- odpověď na zvýšené napětí svaloviny (ze
zvýšeného objemu krve)

BNP = [brain] „mozkový“ (poprvé izolován z veprového
mozku). Vzdor názvu však vzniká převážně v
srdečních komorách.

CNP = „C-typ“

NP jsou ochranou proti přetížení tekutinou a vysokému
krevnímu tlaku.

ANP + BNP jsou povahy hormonu,

CNP se vlastnostmi blíží parakrinnímu faktoru.

RENIN proteolytický enzym
juxtaglomerulární bb. ledvin

(1 ↓ perfuzního tlaku
2 noradrenalin → β_2 -rec.
3 ↓ $[Na^+]$ v distálním tub.)

ANGIOTENZINOGEN α_2 -globulin krevní plazmy → **ANGIOTENZÍN I** dekapeptid

ACE všechny tkáně, hl. plíce → **ANGIOTENZÍN II** oktapeptid

stimulace sympetiku
→ noradrenalin

vazokonstrikce arteriol

stimulace hypothalamu
→ "žízeň"
→ ADH

~~↓ $[Na^+]$
hyponatremie jen u vysokých hladin angiotenzínu II~~

ALDOSTERON zona glomerulosa

Na^+/K^+ ATPáza
dist. tubulus ↑ $[Na^+]$
↓ $[K^+]$

Poměr [Na⁺] / [K⁺] v moči:

$$U\text{-[Na}^+] / U\text{-[K}^+] \cong 2,4$$

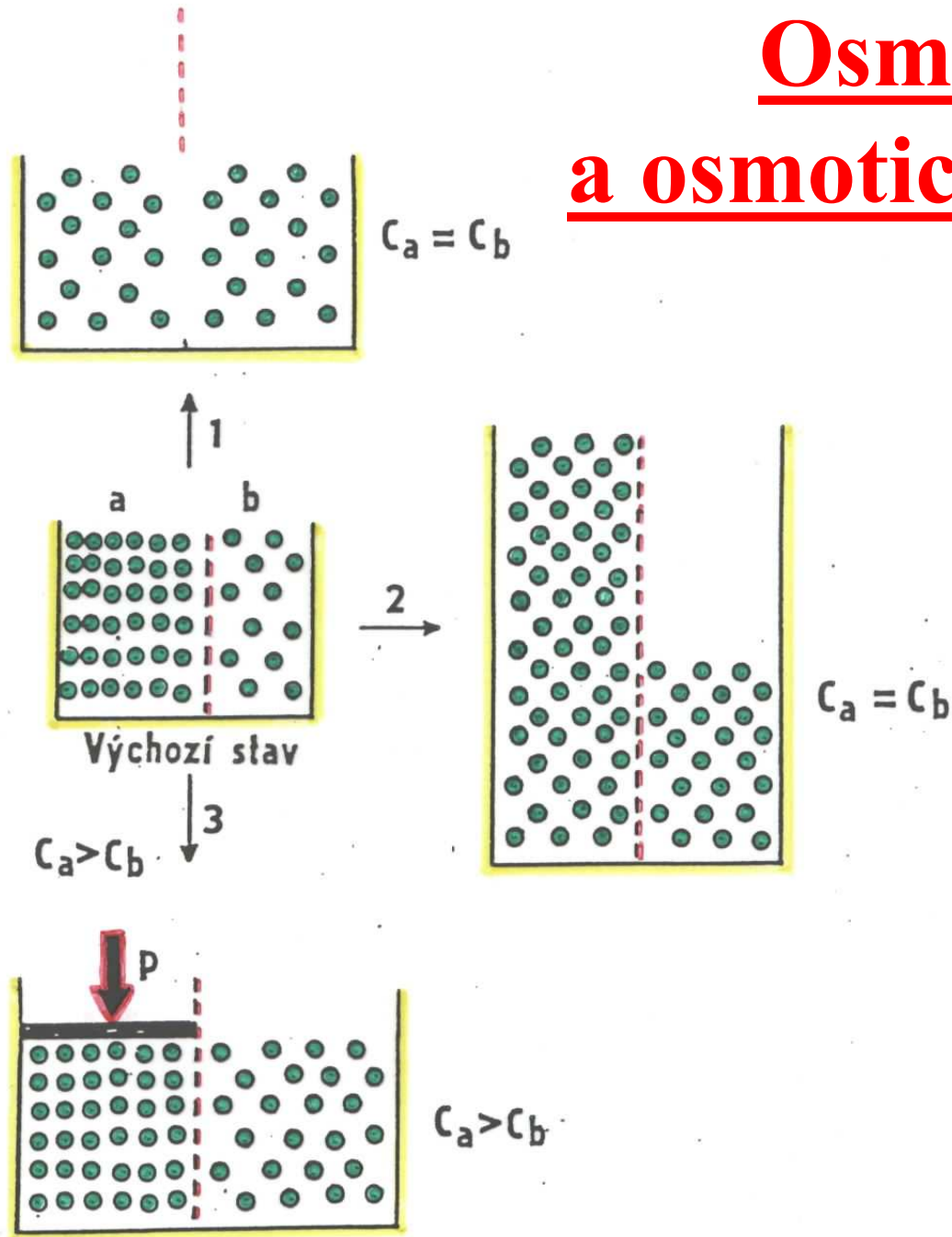
(obecně > 1)

< 1 → „hyperaldosteronismus“

(ke stanovení stačí náhodný vzorek moče,
není třeba znát objem)

OSMOLALITA

Osmotický tlak a osmotická rovnováha :

212 F

100 °C

**elevace
(zvýšení)
bodu varu**

boiling-point
elevation

pure
water

**čistá
voda**

**roztok
osmoticky
aktivních
částic**

a solution
of osmotic
active particles

32 F

0 °C

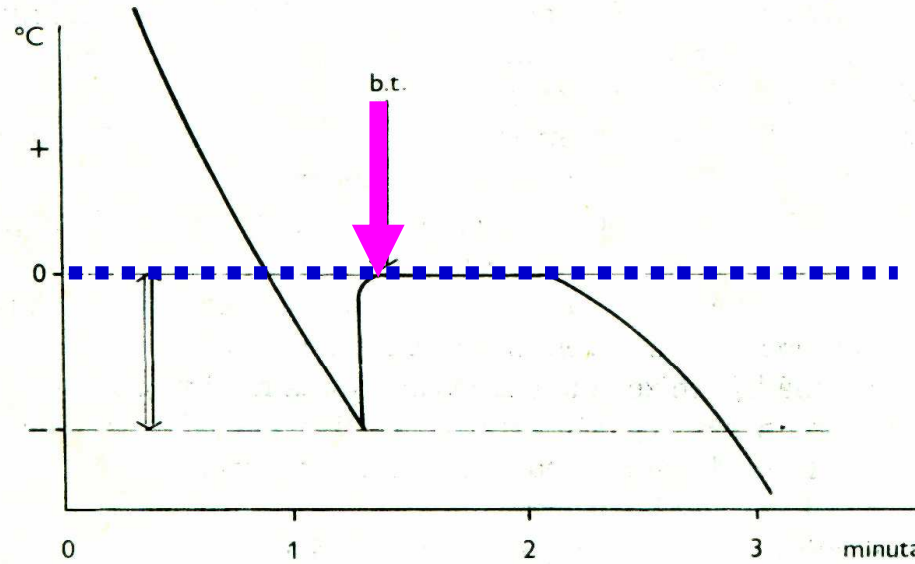
**deprese
(snížení)
bodu tání**

freezing-point
depression

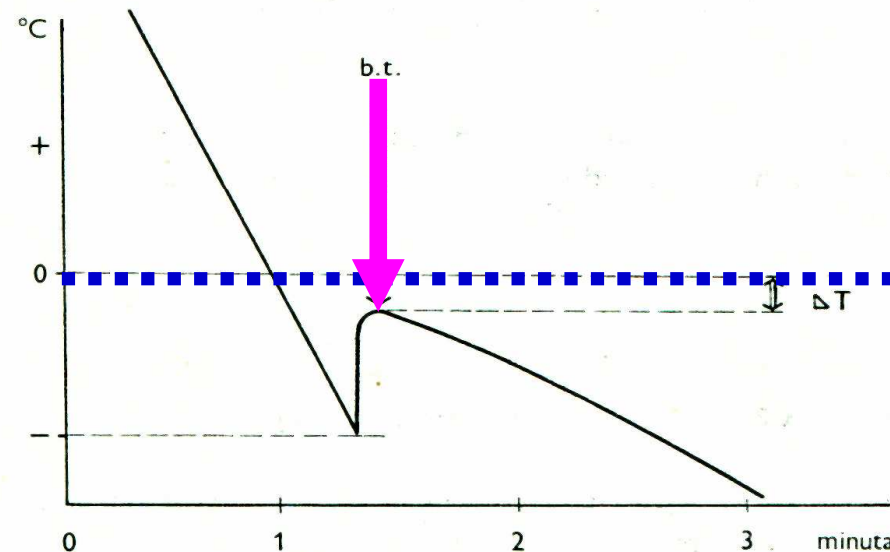

Osmometrie – kryoskopický princip :

voda

roztok

termistorový
teploměr
~ 0,001 °C

Osmolalita krevní plazmy:

~ 300 mmol . kg⁻¹

~~mosmol . kg⁻¹~~

muž 290 ± 10 mmol . kg⁻¹

žena 285 ± 10 mmol . kg⁻¹

Osmolalita krevní plazmy:

$\sim 300 \text{ mmol} \cdot \text{kg}^{-1}$

$350 \text{ mmol} \cdot \text{kg}^{-1}$

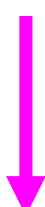
kritická (život ohrožující) hodnota

Osmolalita moče:

$50 - 1.400 \text{ mmol} \cdot \text{kg}^{-1}$

Korekční vzorec pro úhradu vody za hypernatremie

$$\text{H}_2\text{O (litry)} = \frac{[\text{Na}^+] - 140}{140} \cdot \text{CTV}$$

**60 %
hmotnosti**

Osmolalita krevní plazmy:

Na^+ , K^+ , HCO_3^- , glukosa, urea

P-osmolalita ($\text{mmol} \cdot \text{kg}^{-1}$) $\cong$

$\cong 2[\text{Na}^+] + [\text{glukosa}] + [\text{urea}]$

($2 * 140$ + 5 + $5 = 290$)

Osmolalita moče:

$\sim 1.200 \text{ mmol} \cdot \text{kg}^{-1}$

$\sim 500 \rightarrow \text{urea},$
 $\text{Na}^+, \text{K}^+, \text{NH}_4^+$

výpočet není možný !

U-osm / S-osm :

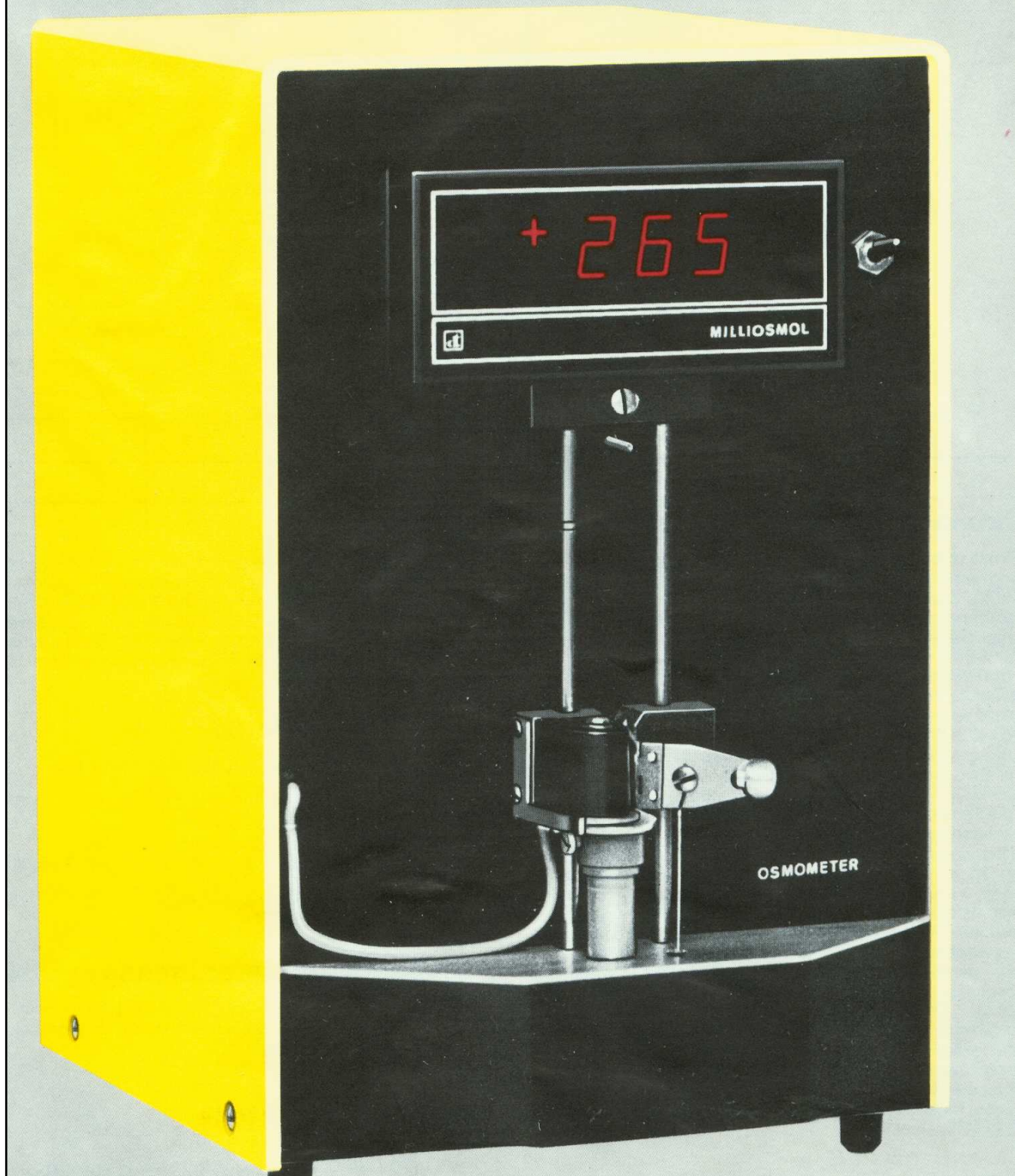
$\cong 2 \rightarrow$ normální funkce ledvin (dítě i dospělý)

$\cong 1 \rightarrow$ isostenurie: 1/ účinná diuretika
2/ renální insuficience *)
3/ norma u novorozence

$\cong 0,5 \rightarrow$ intoxikace vodou

$\cong 0,2 \rightarrow$ diabetes insipidus

*) insuficience: renální $< 1,2 <$ extrarenální

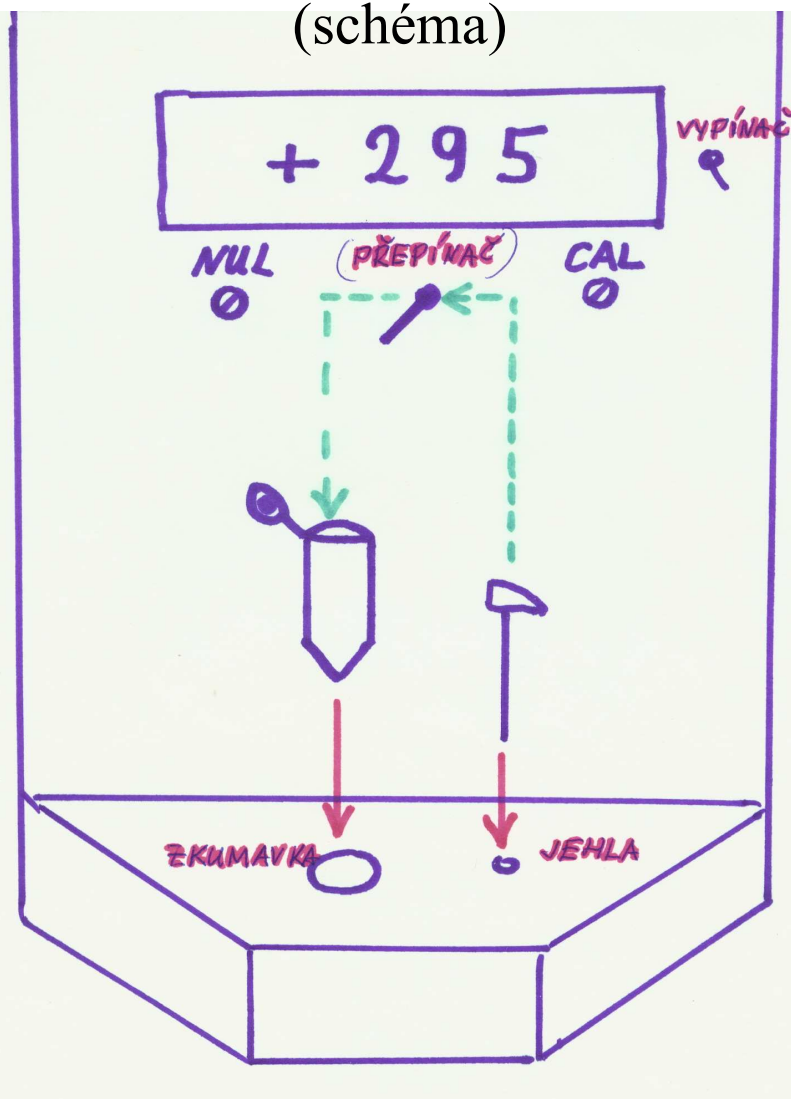
Osmometr

Osmometer

Osmometr (kryoskopické měření) :

(schéma)

Vzorek nelze měřit opakovaně
- zmrznutím a rozmrazením se
mění vlastnosti bílkovin !

$$+ 1 \text{ mol} \cdot \text{kg}^{-1} \rightarrow - 1,86 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$+ 1 \text{ mmol} \cdot \text{kg}^{-1} \rightarrow - 0,001.86 \text{ } ^\circ\text{C} \text{ !!}$$

Kalibrace: $9,485 \text{ g NaCl} / \text{kg vody} =$
 $9,485 / 58,443 = 0,161.953 \text{ mol NaCl} / \text{kg vody} =$
 $= 161,95 \text{ mmol NaCl} / \text{kg vody}$
 $(161,95 * 2 = 323,905 \text{ mmol} / \text{kg} - \text{při úplné disociaci})$
 $161,95 * 1,86 = 301,227 \text{ mmol/kg} \cong 300 \text{ mmol/kg vody}$

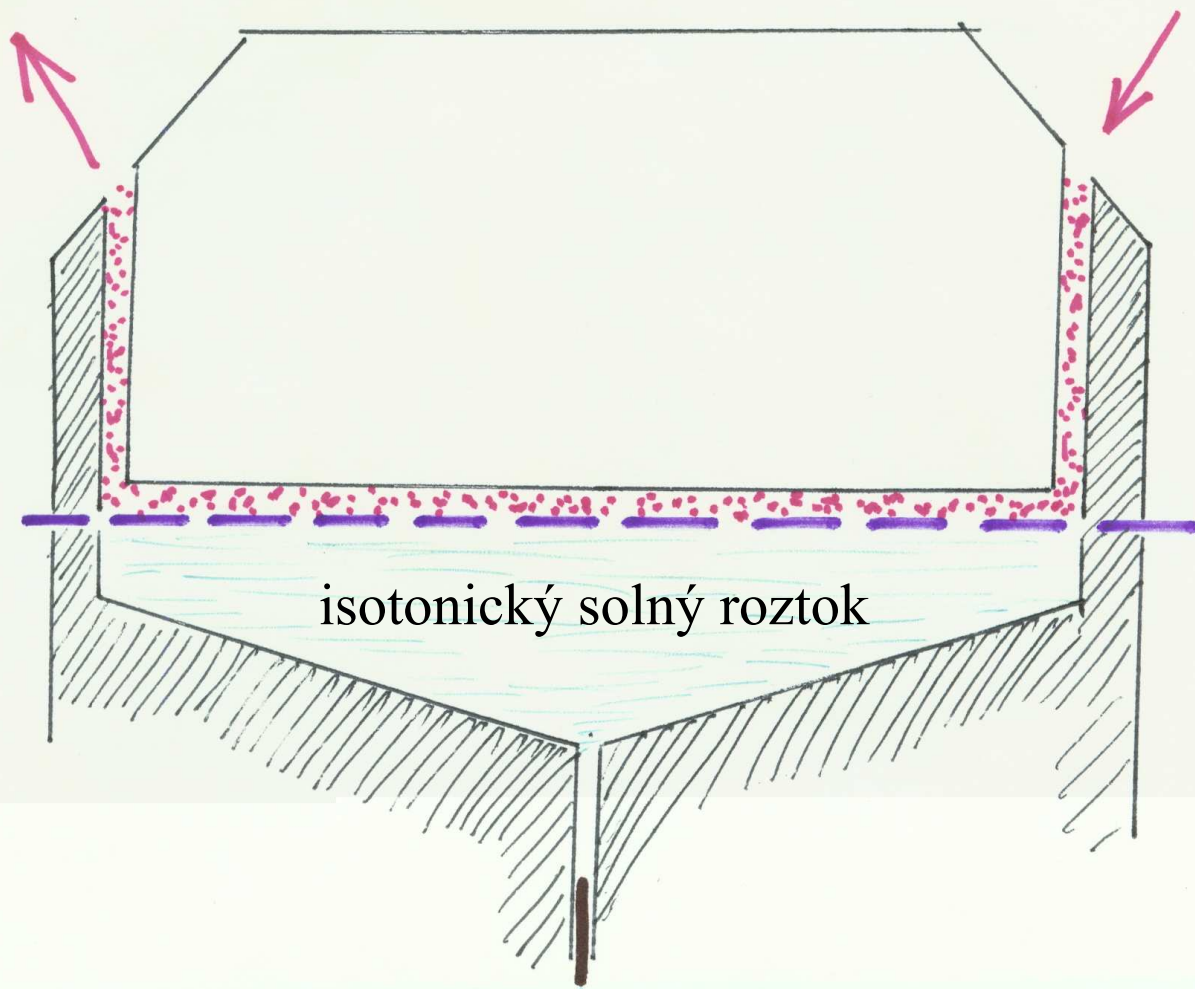

Onkometr Oncometer

Onkotický tlak – princip měření:

Onkotický tlak je část osmotického tlaku plazmy udržovaná makromolekulami.

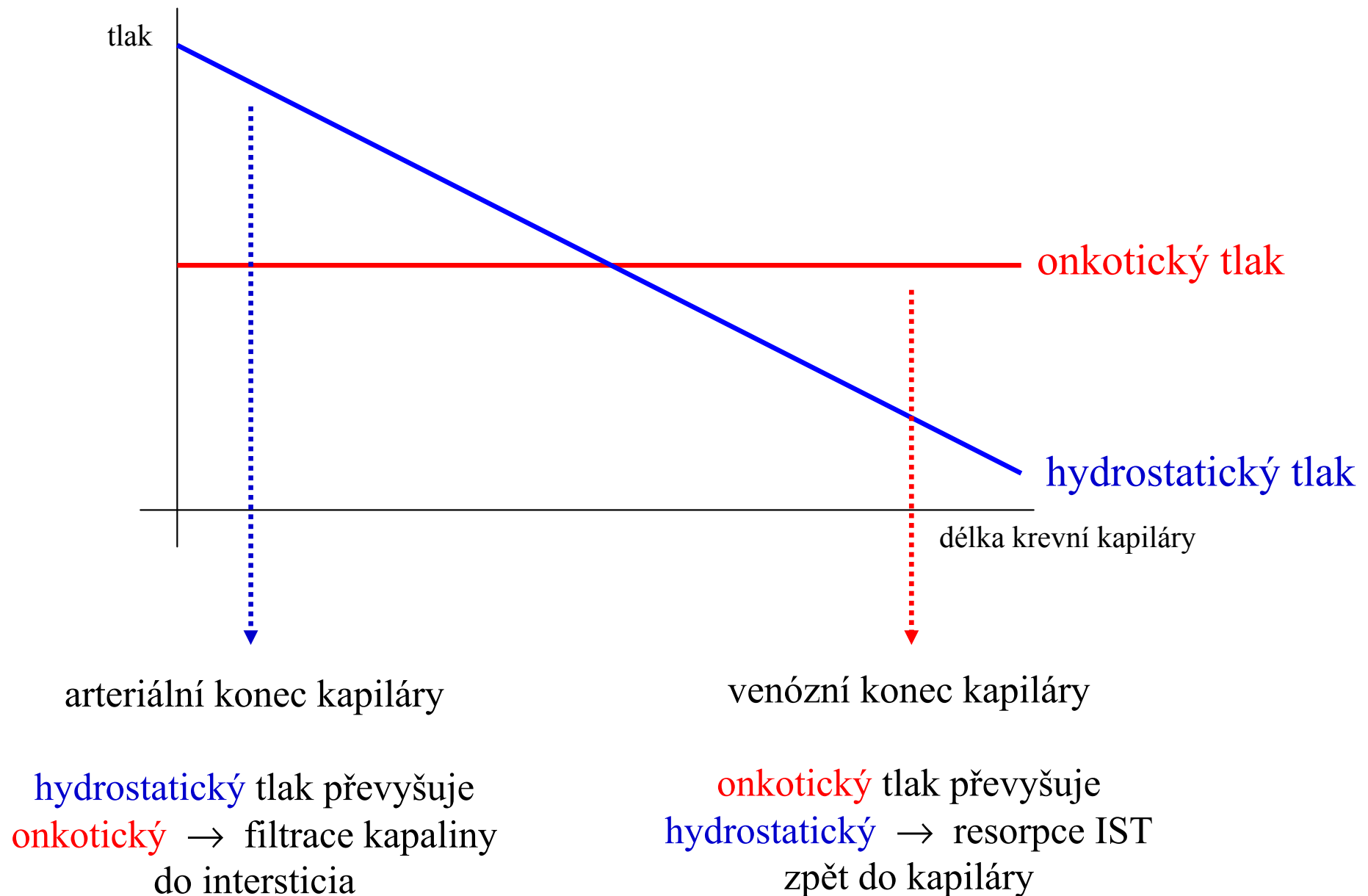
vzorek krevního séra
/ plazmy

polopropustná membrána
(prostupnost do $M_r \cong 20.000$)

Prostup solného roztoku
membránou do vzorku je
podmíněn osmosou. Čidlo
měří snížení tlaku solného
roztoku (úbytkem jeho
objemu „pod“ membránou)

tlakové čidlo

Kapilára – pohyb kapaliny mezi plasmou a IST :

Onkotický tlak

= koloidně osmotický tlak

= „COP“ (colloid osmotic pressure)

COP = 2,66 – 3,33 kPa (přibližně 3 kPa)

COP = 1,33 – 2,66 kPa → hrozící edém plic

COP < 1,4 kPa → nelze přežít bez i.v.
podání albuminu

(na albumin připadá přibližně 80 % COP plazmy)

Onkotický tlak

- normální koncentrace krevních bílkovin :

$$P\text{-albumin} = 35 - 50 \text{ g} \cdot \text{l}^{-1}$$

$$P\text{-celková bílkovina} = 62 - 82 \text{ g} \cdot \text{l}^{-1}$$

Srovnej: těžké otoky a ascites u závažných hypoproteinemií
typu kwashiorkor !

